

bijenteelt

Maandschrift voor de Bijenteelt - ISSN 0166-6444

Jaargang 89 - no. 7/8 - juli/augustus 1987

Imkersmanifestatie 1987 – Wageningen, De Dreijen.

Officieel orgaan van de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland

bijenteelt

INHOUD

MAANDSCHRIFT VOOR DE BIJENTEELT
ISSN 0166-6444

Officieel orgaan van de V.B.B.N.,
**VERENIGING TOT BEVORDERING DER
BIJENTEELT IN NEDERLAND**

Opgericht 1897

Redactie

Ir. J. Wesdorp
(hoofdredacteur, 05716-231)
mevr. J.M.A. Pos
Otto de Kat

Vaste medewerkers

Arjen Neve
J.J. Speelziek
Ko Zoet

Ledenblad

Oplage 8200
Verschijnt 11x per jaar,
in juli en augustus gecombineerd

Proefnummers

f 2,50 incl. porto

Advertentie-tarieven

op aanvraag

REDACTIE, SECRETARIAAT en LEDENADMINISTRATIE

VBBN, Grintweg 273,
6704 AP Wageningen

Telefoon

VBBN (secretariaat/redactie) 08370-22422
Bijenhuis (handel/winkel) 08370-22733

Openingstijden

Secretariaat di. - vr. 9.00-16.00 uur
Winkel di. - vr. 9.00-18.00, za. 9.00-13.00 uur

Postgiro

VBBN (vereniging) 84.68.01
Bijenhuis (Winkel) 82.32.76

Bankrelatie

ABN, Wageningen, Postgiro 82.41.84
Rek.no. VBBN (Vereniging) 53.90.42.897
Rek.no. Bijenhuis (Handel) 53.90.42.900

Registratie K.v.K.

VBBN: Verenigingsreg.no. V119736
Bijenhuis: Handelsreg.no. 11433

Druk

Drukkerij Modern B.V. Bennekom

Van de redactie	J. Wesdorp	195
O-Duitsland: 't weer	K. Nowotnick	196
Juli/augustus	O. de Kat	197
Ambrosiushoeve: onderzoeksresultaten		
	drs. A. De Ruijter	198
Apeldoorn op vuilbroed gecontroleerd		
	N. Meboer	199
Bijenplant: kamperfoelie	A. Neve	200
Imkersvrouw... op afstand		201
Bijen en Stabrechtse heide	W.L.P. Schrofer	202
Geafrikaniseerde bijen in Nicaragua		
	P.A. v.d. Harst	203
Droevig schouwspel	J. Duyvetter	204
Wist u dat..		205
Van imker tot imker	Ko Zoet	206
Nieuws over redactie	drs. P.C. Muntjewerf	208
Over inwinteren	H.H. Wiebols	209
Bijenbibliotheek	J. v.d. Ham	210
CAD - de fundering gaat erin		211
Raad van State: rechtspraak	J. Wesdorp	212
Bijenhouden en overlast	G.J. Elbers	213
Tips Consulentschap		213
Bomen en bijen, laat ze vrijen	Fieke Bos	214
Idem uit Kloosterhaar	H.W. Dimmendaal	215
Verslag H.B.-vergadering	mvr. J.M.A. Pos	216
Toch bestolen	H. v. Gasteren	217
Bijenpark Nunspeet	K. Bouw	217
Eruit vliegen met bijen	J. Wesdorp	218
Imkersagenda		223

bij de VOORPLAAT

Alle in het Maandschrift gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs.

Overname van artikelen en illustraties is toegestaan na overleg met de Redactie en dan met bronvermelding.

Kopij voor de 1e van de maand, voorafgaande aan de maand van plaatsing, aan het BIJENHUIS, ook opgaven en betaling van advertenties en Speurbijtes.

jaargang 89 - nummer 7/8 - juli/augustus 1987

De geweldige gebouwen op de voorplaat behoren tot een complex in Wageningen dat "de Dreyen" heet. Daar zal de Landbouwuniversiteit gastheer zijn voor de Nederlandse imkerij op de manifestatie van aanstaande september. U kunt de lokatie ook terugvinden op het kaartje van Wageningen dat behoort bij het artikel over de bijenbibliotheek op p. 210. We hopen dat u, uitgerust na de vakantie, de weg naar Wageningen zonder problemen zult weten te vinden.

Mijn eerste redactionele artikel dat onder het symbool stond van die mooie, ouderwetse typemachine die hier altijd boven staat, droeg de datum 1 januari 1985. Het luidde als volgt:

"Een redacteur heeft bepaalde voorrechten. Eén ervan, die ik met maandelijkse trouw hoop in te vullen, is het schrijven van een korte inleiding, een redelijke overpeinzing, iets zakelijks of wat me zomaar te binnen schiet.

Zo zal dat meehelpen het Groentje een gezicht te geven. Want ieder blad, ook dit Groentje in de nu 87 jaren van zijn bestaan heeft een eigen gezicht gekregen. Maar het toekomstige gezicht van het Groentje zal niet alléén door mij bepaald worden. Ik denk dat zoiets nooit zou lukken. Gelukkig is het Groentje gefundeerd op een groot aantal meedenkers en vooral meedoeners. Op hen doe ik daarom een beroep het goede werk van mijn voorganger voort te helpen zetten. . . "

Bij herbeschouwing van deze zinnen -- een dikke twee en een half jaar en 30 Groentjes later -- passen ze nog steeds.

Want vooral de zeggingskracht over meedenkers en meedoeners is niet verloren, dat is nog even urgent als toen het voor het eerst werd geschreven. Wel moet natuurlijk aangetekend worden wat al in het vorige Groentje stond: op de maandelijkse trouw van déze redacteur kan niet langer in de oude betekenis gerekend worden. Wel naar ik hoop op die van de vele anderen die dit blad hielpen om het te laten zijn wat het is. Ik ga geen namen noemen omdat ik geloof dat de kracht van een vereniging en van een bijenvolk eerder ligt in de naamloosheid van de werkers die het offer van hun inspanning voor een goede zaak brengen dan in het eerbetoon om hier personen bij name te noemen. De lijst zou bovendien gauw te groot worden. Degenen die ik in het werk voor dit blad heb leren kennen, weten hoezeer ik hen bewonder voor datgene wat ze eraan hebben bijgedragen. Ik zal ze missen.

Het laatste woord

Het is een goede gewoonte in de rechtszaal een verdachte het laatste woord te geven. Zo zou ik ook van dat recht gebruik willen maken voordat de rechter van de bijenteeltgeschiedenis het vonnis in later tijden uit gaat spreken. . .

Ik zoek met andere woorden nog wat ruimte voor een redactionele bijendans met een aantal laatste opwekkingen waarvan ik hoop dat ze richtingbepalend zouden zijn voor een goede haalbaarheid aan dracht ten behoeve van het imkersvolk.

(1) Over dit blad.

In de laatste algemene vergadering beklagde ik me over de gebrekkige mogelijkheden tot nieuwsgaring voor dit blad. Ik realiseer me dat de grondoorzaak van dit verschijnsel meestal niet in de pertinente onwil van betrokkenen schuilt maar slechts zijn oorzaak vindt in een zekere nonchalance tegenover de mede-imkers om hen mee te delen wat van belang is. Vooral onze bestuurders, groot en klein, dienen zich de redactionele klacht aan te trekken. Iedere commissie, iedere vergadering of wetenschappelijke bijeenkomst zou bv. een verbindingspersoon (m/v!) moeten kennen die er op uit is zich af te vragen hoe de activiteiten binnen het gezichtsveld van de commissie (respectievelijk vergadering, bijeenkomst) hun weerslag hebben op het totale functioneren van de Nederlandse bijenhouderij. En die daarover een verslag willen maken ten behoeve van de gehele imkerij. Niet altijd voor directe publikatie, maar gewoon om te zorgen dat er een aktueel en samenhangend idee over het reilen en zeilen van die imkerij kan gaan ontstaan.

Overigens ben ik van mening dat een redaktiestatuut(je) dat een in redelijkheid aanvaarde eigen verantwoordelijkheid van de redactie beoogt, thans met enige voortvarendheid dient te worden vastgelegd.

(2) Over honing en bestuiving.

Ik hoop oprecht dat u uw geld verdient met bezigheden die u bovendien merendeels interessant vindt om te doen. Ik weet echter zeker dat u de imkerij bedrijft omdat u het interessant vindt eigen honing op tafel te brengen en misschien, maar dan in veel mindere mate, ook wel vanwege een mogelijk geldelijk gewin omdat de eigen arbeid niet geteld wordt. Die eigen honing van Nederlandse bodem heeft echter kwaliteiten die niet worden erkend. Voor een zo schaars product als Nederlandse honing met een uitzonderlijke kwaliteit zou een bijzondere prijs moeten gelden. Als dat voor wijn of een goede kaas geldt, waarom dan niet voor Nederlandse, koud geslingerde honing? Een commissie honing en "marketing" zou de Nederlandse imkerij moeten doorlichten op de mogelijkheden de waarden van dit schaarse artikel beter onder de publieke aandacht te brengen. Want, waarom wel een groothandelshoning als Ster-spot op de televisie, maar niet de puur Nederlandse, door imkers gewaarmerkte eigen honing? Onze honingmarkten zouden de boodschap over de kwaliteit van de Nederlandse honing meer moeten uitstralen, misschien wel zoals men dat in Zuidlaren via garantie-verzegeling doet. Als dat elders kan, dient dat hier terdege te worden overwogen.

Volken inzetten voor de bestuiving is een ander schaars produkt van de Nederlandse imkerij. Toch schijnt hier wel lonend mee te werken zijn. Ik durf de stelling aan dat de VBBN, zich tot taak zou dienen te stellen in het samenspel tussen bijen en bloemen, om, waar bijen worden gevraagd, ze ook daadwerkelijk tegen een adequate prijs te leveren. Indien hier vanuit de organisatie een duidelijke verantwoordelijkheid getoond wordt dan kan er eveneens een even duidelijk beroep gedaan worden op tegemoetkomingen vanuit de gemeenschap. Wilt u voorbeelden waaraan men dan kan denken? Bv. een tegemoetkoming op het gebied van goedkopere suikervoeding of bv. waar imkers door kalamiteiten (denk aan spuutschade, denk aan Bavel) bovenmatig worden getroffen of bv. in deze tijd van privatisering, een goed bijenonderzoeksapparaat.

(3) De vereniging.

De VBBN functioneert - moet functioneren - met tweeslachtige overwegingen. Immers we zijn allen enerzijds belanghebbenden bij een goed werkende, veel service biedende, afdeling handel, anderzijds willen we teveel onze eigen beslissingen kunnen maken door er bijvoorbeeld niet of onvoldoende te kopen. Ik denk dat de afdeling handel hierop reageert door toch vooral naar het financiële eindresultaat te kijken, want daardoor houden we het service-apparaat overeind. Aan onze bestuurders is het voorbehouden om uit te maken waar in de VBBN het service verlenen begint en waar het eindigt. Persoonlijk ben ik van mening dat de dienstverlening naar imkers verder zou kunnen (moeten?) gaan. Samen met anderen (consulentschap en imkerorganisaties binnen en buiten de vereniging) zou de beproeving van nieuwe zaken (bv. kasten, voedingssuikers, technieken, vergelijkingen tussen bestrijdingsmiddelen) veel meer van de grond moeten komen. Wat me voor ogen staat is een VBBN die meer is toegerust als een imkers-consumentenbond en zeer wijdlopend de imkersbelangen die de imker in het dagelijkse imker-zijn tegenkomt behartigt. Alle bijkomende schnabbels zoals het verkopen van materialen kunnen met een goede imkervoortlichting gericht worden naar diegenen die het het best en goedkoopst weten te leveren. Geen geld voor alleen maar service? Maar we kunnen als we willen toch zelfdoend, dingen voor elkaar brengen als we ze goed met elkaar afspreken?

(4) Het milieu.

Het leidt weinig twijfel dat de kwaliteitsverbetering van onze leefomgeving meer en meer aandacht zal vragen, niet alleen in de zin van dracht, maar in een veel algemenere zin. De milieu-fanatici zijn in de bijenhouderij beter vertegenwoordigd dan in de samenleving als geheel en terecht. Ook hier bestaat echter weer gebrek aan communicatie en dus aan informatie. De Zwitsers hebben hun zaakjes organisatorisch bijvoorbeeld op het terrein van de invloed van weersomstandigheden op dracht veel beter voor

elkaar dan wij. Een systematisch BINNEN DE VBBN aanwezige kennis van de invloed van bestrijdingsmiddelen op onze bijen ontbreekt. Ook hier is meer informatie om goed gefundeerd een eigen inbreng in de Nederlandse samenleving te hebben voor de VBBN van belang.

(5) Het onderwijs.

Veel van de voorgaande punten overziend, lijkt me dat het vooral kennis is die verbreed en georganiseerd dient te worden. De commissie onderwijs zou naast het bijharken van de traditionele paden, nieuwe paden dienen aan te leggen en te bewandelen, waarin vooral actief VBBN-kader wordt opgeleid en ook inzetbaar is voor de Vereniging. Het is te betreuren dat de VBBN haar binding met het agrarisch onderwijs goeddeels verloren heeft en het teveel te vondeling werd gelegd bij leraren lager agrarisch onderwijs die op zoek zijn naar in te vullen uren. Dit zo zeggend, weet ik dat betrokken leraren diep bedroefd zullen zijn, maar een kern van waarheid is toch zeker in de vorige zin aanwezig. De toekomstige bijenhouderij in Nederland kan slechts bloeien bij goed bijenteelt-onderwijs, stevig gekoppeld aan een goed-functionerende VBBN.

Tenslotte

Tenslotte zou ik willen opmerken dat de beste stuur-lui aan wal staan en dat er een wereld van verschil is tussen denken en doen, tussen een artikel van de redactie en de realisatie in de Vereniging. Toch weet u evengoed als ik dat er eerst de gedachte moet zijn en dan pas het doen. Aan mijn redactionele taak, die hiermee nu bijna ten einde is, heb ik in die twee betekenissen met genoeg gewerkt. Ik hoop u nog wel eens tegen te komen.

zie ook p. 208

Het weer in O-Duitsland

De redactie ontvangt regelmatig correspondentie van een enthousiaste Oostduitse imker, die zich recentelijk als volgt uitliet over het slechte voorjaarsweer:

"Als Imker freut man sich auf jeden Tag, auf jede Stunde seines Lebens, wenn man bei den Bienen verweilen kann.

So stören solche Wetterunbilden wenig die Freude die man bei den Bienen genieszt. Ich glaube, dasz der imker der Mensch ist, der auch die meisten Hoffnungen hegt, von Jahr zu Jahr. Auch das trägt dazu bei die Liebe zu den Immen zu erhalten und zu fertigen."

De woorden zijn van Klaus Nowottnick, Hauptstrasse 1, Pappenheim, Thür.Wald, DDR-6086, die zoals men zich zal herinneren een heel stuk over zijn imkerij in het Groentje van oktober '86, p. 291 schreef.

JULI EN AUGUSTUS

*Dit is het midden van het jaar.
Hierlangs dubbel vouwen;
dan komen de twee kouwe
einden op elkaar.*

Leo Vroman

De wellicht moeilijkste en spannendste, maar in ieder geval drukste tijd van het jaar zit er voor de imker al weer op. "Zo, half juli, wordt het herfst en winter, is het grote geluk voorbij. Zo kortstondig is het geweest, dat ik huiver" schreef de Zeeuwse dichter Hans Warren in zijn "Geheim Dagboek".

De hele winter lang hadden we ons voorbereid op dat "grote geluk"; we zouden naar het fruit in de Beemster reizen, al onze moeren door zelfgekweekte jonge vervangen, de nieuwe koninginnekastjes in gebruik nemen, veel kunstraat uit laten bouwen, voor het eerst met de darrenraatmethode de Varroa telif gaan, de bijenmarkt in Driebergen bezoeken, leuke foto's van zwermende bijen maken, kijken of het lukt een koningin in te voeren met dat malle "Wohlgemut-kooitje", de splinternieuwe ontzegelbak in gebruik nemen en nog veel, veel meer. Het meeste werk van de imker zit samengepropt in nog geen tien weken, dan moet het gebeuren.

Maar nu is het eigenlijke bijenseizoen voorbij. Nog een keertje slingeren, enkele volken verenigen, de wintervoorraad toedienen, dat zijn zo'n beetje de werkzaamheden van deze maanden.

En in juli naar de bijenmarkt in Veenendaal om na te praten over de afgelopen maanden en - wie weet? - de verleiding niet te kunnen weerstaan een korfvolkje mee naar huis te nemen...

Daarna augustus, een vreemde maand, die eigenlijk iets overbodigs heeft. "Vreeslijke maand. Die saaie blauwe luchten, die futloze warmte, die overkill aan groen" zegt auteur Koos van Zomeren ervan en ik kan hem niet helemaal ongelijk geven. De bijen hangen vaak maar wat rond, hebben weinig te doen en gaan uit louter balorigheid maar op roverij uit of darrenmoord.

Niet alle bijen houden zich echter bezig met dit soort bedenkelijke zaken: de Teunisbloem bloeit. In mijn buurt staan ze overal, vooral langs wegbermen en op braakliggende stukjes grond. En de bijen hebben het er soms druk mee, vooral tegen het einde van de dag. Al kan men over de waarde van deze plant als drachtbron twisten, het is een genot om te zien hoe de bijen met het stuifmeel binnen komen. Lange, helgele, soms een paar centimeter lange stuifmeelslierten slepen ze achter zich aan, als vliegtuigjes hun reclamesleep boven het Aalsmeerse bloemencorso; complete helmknopjes zitten er nog tussen. Tegen de schemer wordt het nog mooier: het lijkt wel of de stuifmeelbroekjes licht geven, een fluorescerende werking hebben. Het mankeert er nog maar aan dat ze als echte boordlichten knipperen zoals bij de tegelijkertijd landende vliegtuigen op het nabijgelegen Schiphol.

Er is in deze maanden toch nog veel moois te zien aan de bijen; zo saai is het nu ook weer niet.

odk

Samenvatting van de onderzoeksresultaten van de Ambrosiushoeve in 1986

drs. A. de Ruijter

Het is helaas niet mogelijk om alle onderzoeksresultaten volledig in de bijenbladen te publiceren, omdat hiervoor de ruimte ontbreekt. Daarom volgt hieronder in het kort een samenvatting van de belangrijkste resultaten. Op enkele interessante proeven zal later in dit blad in artikelvorm worden ingegaan. Voor degenen die meer over het onderzoek willen lezen verwijs ik naar het in het najaar verschijnende proevenboekje, waarin het onderzoek van de laatste jaren wordt behandeld. Met specifieke vragen kunt U terecht bij de regionale specialist/voorlichter in uw regio.

De projecten zijn in te delen in vijf groepen: bedrijfsmethoden, bijenziekten, bestuiving, bestrijdingsmiddelen en solitaire bijen.

Bedrijfsmethoden

De stuifmeelvervangingsmiddelen sojabloem en Casomel-B werden in het vroege voorjaar buiten de kast aangeboden en goed door de bijen opgenomen. Binnen de kast werd alleen stuifmeelvervangingsmiddel in de vorm van deeg ("eiwitbrood") door de bijen geaccepteerd. Door aan het eiwitbrood een kleurstof toe te voegen en later de dampjes van de bijen te onderzoeken, werd vastgesteld, dat niet alleen jonge bijen, maar ook de overwinterde winterbijen van dit eiwitbrood eten.

Ook watertoediening in de kast werd onderzocht. Door het koude voorjaar en de plotselinge start van het voorjaar was de opname van water minimaal. Deze proef wordt in 1987 herhaald.

Voor imkers is het belangrijk om de overlast van bijen voor de omgeving zo klein mogelijk te houden. Naar aanleiding van diverse klachten over bijenpoep werd een proef gedaan en werd vastgesteld, dat er meer bijenpoep gevonden wordt op witte dan op donkere vlakken (zwart of groen). Voor een barrière in de vliegroute van de bijen wordt meer poep gevonden. Op de eerste dag van de reinigingsvlucht wordt beduidend meer faeces geloosd dan de dagen erna. Door niet te lang na de reinigingsvlucht vervuild glas, caravans, etc. te reinigen voorkomt men indrogen van de poep en kan men het probleem grotendeels ondervangen.

Bijenziekten

Een bekerglas met ijsazijn op twee broedbakken gedurende een week, bleek niet voldoende om nose-masporen te doden. In 1987 wordt de proef voortgezet met lage schaaltes en met wc-papier in de schaaltes om de verdamping te bevorderen.

Volken die in het kader van het Varroa-onderzoek in het najaar van 1985 vier keer met melkzuur zijn behandeld kwamen slechter de winter door dan de controle volken. Hoewel melkzuur effectief is tegen Varroa, is het niet onschadelijk voor de bijenvolken. De vangraammethode is in 1986 voor het eerst toegepast bij 15 licht besmette volken.

De methode is eenvoudig en past goed in de Neder-

landse manier van imkeren. Helaas bleek de werkzaamheid laag (0% - 22%). Bij een behandeling met Perizine bleken de meeste mijten nog op de volwassen bijen te zitten. Deze proef wordt in 1987 herhaald.

Bestuiving

Bestuiving van perebloesem met anijsolie had slechts gedurende enkele uren een verhoogd bloembezoek door bijen tot gevolg. Een betere zetting kon niet worden aangetoond. Bespuiting van een aantrekkelijk gewas als Phacelia met de geurstof Geraniol leverde geen verhoogd bloembezoek op. Het bestrijdingsmiddel Captan bleek geen duidelijke afstotende werking te hebben bij bespuiting van Phacelia. Alleen binnen één uur na de bespuiting is er verminderd bloembezoek, maar hetzelfde werd waargenomen na een bespuiting met alleen water.

In een appelboomgaard vliegen in de buurt van de bijenkasten niet méér bijen dan verder weg. We konden dus geen relatie leggen tussen bijendichtheid en zetting van de appels. Besloten is om het bestuivingsproces bij appel gedetailleerder te bestuderen door te proberen het transport van het stuifmeel te volgen. De afdeling plantencytologie en morfologie van de Landbouw Universiteit Wageningen heeft voor ons electronenmicroscopische foto's gemaakt van stuifmeelkorrels van verschillende appelrassen. De korrels zijn verschillend, maar de verschillen zijn te klein voor praktisch onderzoek. In 1987 wordt geprobeerd met gekleurd stuifmeel te werken.

Bij courgette blijken de bijen ook in 1986 de handbestuiving te kunnen vervangen, mits er voldoende mannelijke bloemen zijn en de bijenvolken voldoende sterk zijn. Bij de bestuiving van tomaat waren de resultaten in het voorjaar vergelijkbaar met die van 1985. Tot de luchtramen vaker opengaan en er concurrentie ontstaat met andere drachtbronnen, vliegen de bijen goed op de tomatenbloemen. De zetting was in beide jaren bij de handbestuiving vergelijkbaar bij de zetting met bijenbestuiving. Bij handbestuiving én bijenbestuiving lijkt de zetting nog iets beter. Deze resultaten van de proeven in samenwerking met het proefstation Naaldwijk geven voldoende aanleiding om in 1987 met praktijkproeven te starten.

In de zomer blijkt het niet mogelijk om de bijen op tomatenbloemen te laten vliegen. Verschillende pogingen daartoe op de proeftuin Breda (lokken met honing, stuifmeel en geurstoffen) leverden geen bloembezoek op.

Bij een zaadteeltbedrijf werd een proef door een student uitgevoerd en door ons begeleid. Het ging hier om het vergelijken van verschillende vader- en moederlijnen met betrekking tot de aantrekkelijkheid voor bijen. Tijdens de selectie (handbestuiving!) was bij een belangrijke moederlijn de nektarproductie verloren gegaan. Deze planten werden door de bijen overgeslagen en dus niet bestoven. In het vervolg wordt de aantrekkelijkheid voor bijen tijdens het selectieproces in de gaten gehouden.

Bestrijdingsmiddelen

Een uitgebreide veldproef werd gedaan naar het effect van Insegar (Phenoxycarb) op bijenbroed. Dit middel was toegelaten voor gebruik op appel en peer, tijdens de bloei tegen bladrollers. Een voerproef door ons gedaan in 1985, had aangetoond dat dit middel (een juvenielhormoonachtige stof) broedbeschadiging kan geven wanneer het aan larven wordt gevoerd. In 1986 is 12 ha appel in Numansdorp tijdens de bloei bespoten (de proeftuin "Naar Beter Fruit en het aangrenzende perceel"). In vier volken in het behandelde perceel en in twee controlevolken in een onbehandelde boomgaard werd drie maal in de week een aantal eitjes, jonge larven, oude larven en gesloten cellen gemarkeerd op plastic sheets. Tien dagen na de bespuiting werd de eerste sterfte van poppen geobserveerd. Hoewel de larven het middel binnen krijgen, ontwikkelen deze zich nog tot poppen die in de gesloten cel sterven. Al het broed dat binnen vijf dagen na de bespuiting het larvestadium bereikt uiteindelijk. Gedurende 10 dagen worden misvormde bijen gevonden, met de voor deze stof typische oogafwijking: aan de voorrand van de ogen bevindt zich een witte streep. In 1987 wordt het onderzoek voortgezet. De toelating van het middel is nu gewijzigd. Er mag alleen vóór en ná de bloei gespoten worden.

Solitaire bijen

In 1986 is door enkele medewerkers een studiereis gemaakt naar Denemarken met het oog op de teelt en het gebruik van solitaire bijen. Hiermee is daar reeds 20 jaar ervaring. Wij hebben gekozen voor het in teelt nemen van de in Nederland algemeen voorkomende metselbij *Osmia rufa*. Naar Deens voorbeeld zijn nestkasten gemaakt. Bij wijze van voorbereidende proef is een klein aantal *osmia* cocons in de koelkast overwinterd. In 1987 wordt door het uitzetten van nestkasten bijenmateriaal verzameld. In de winter van 1987-1988 worden deze cocons in klimaatruimten (in de nieuwbouw!) overwinterd, zodat begin 1988 geëxperimenteerd kan worden met het beïnvloeden van de diapauze en met het gebruik van deze bijen in bestuivingsproeven.

Apeldoorn op vuilbroed gecontroleerd

In de herfst van 1986 werden wij opgeschrikt door een geval van Amerikaans Vuilbroed bij een volk van één van onze leden. Zoals gebruikelijk moesten de volken op deze stand worden afgemaakt en werden er nog enkele contrôles in de omgeving uitgevoerd waarbij geen besmette volken meer werden gevonden. Voor een gedeelte van Apeldoorn werd een vervoersverbod ingesteld en omdat het al te laat in de tijd was, werd op een bijeenkomst van het CAD en de Veterinaire Dienst vernomen, dat alle volken in het betreffende gebied in de week van 11 t/m 15 mei gecontroleerd zouden worden. Voor de fruitreizigers was dit een bittere pil, die maar moeilijk te slikken was. Op 11 mei jl. werd met de contrôle begonnen door medewerkers van de Veterinaire Dienst en het CAD. De ondersteuning werd gegeven door enkele leden van de afdeling Apeldoorn, Ugchelen en de ANI, die als wegwijzers fungeerden, waardoor snel kon worden gewerkt.

Door het koude weer liep de contrôle enkele dagen uit, maar tot onze grote opluchting kon op vrijdag 22 mei het sein veilig worden gegeven. Dank zij de snelle reactie van de heer Kwak, die bij een van zijn volken een afwijkend gedrag constateerde en dit onmiddellijk aan het CAD heeft gemeld is ons zeer waarschijnlijk een grote besmettingsramp bespaard gebleven. In plaats van de helaas negatieve uitlatingen die de heer Kwak moest incasseren is hulde voor zijn oplettendheid meer op zijn plaats. Dit geval leert ons weer hoe belangrijk het is om de bijenvolken goed in de gaten te houden en bij twijfelgevallen onmiddellijk aan de bel te trekken en niet de zaak op zijn beloop te laten. Denk aan uw collega imkers. Hoewel de contrôle van de volken in samenwerking met bovengenoemde diensten en de medewerking van de betreffende imkers op een bijzonder prettige manier is verlopen, hopen wij natuurlijk dat dit geval een incident is geweest en dat onze bijenstanden voor de toekomst vrij zullen blijven van deze gevaarlijke ziekte.

Namens afd. Apeldoorn,
N. Meboer.

Rotterdam: Beginnerscursus zal, bij voldoende deelname, starten in de laatste week van augustus 1987. Kosten f 100,-. Cursusduur 40 lesuren. Aanmelden bij: secr. Hovenierschool Hugo de Vries, Bosdreef 111, 3062 CA Rotterdam.

BIJENPLANT IN BEELD

Arjen Neve

kamperfoelie

Bij de naam Kamperfoelie denken we meteen aan de in ons land inheemse klimplant, en de vele cultuurvormen, met sierlijke grote bloemen, die 's avonds zo heerlijk kunnen geuren. Het geslacht kamperfoelie kent echter ook soorten die de struikvorm hebben.

Bodembedekker

De *Lonicera pileata* Oliv. is zo'n struikvorm, die het echter zonder Nederlandse naam moet doen. Een struik die tot 2 m hoog kan worden. De takken staan bijna horizontaal. Daardoor leent de plant zich uitstekend als bodembedekker voor bermen en taluds.

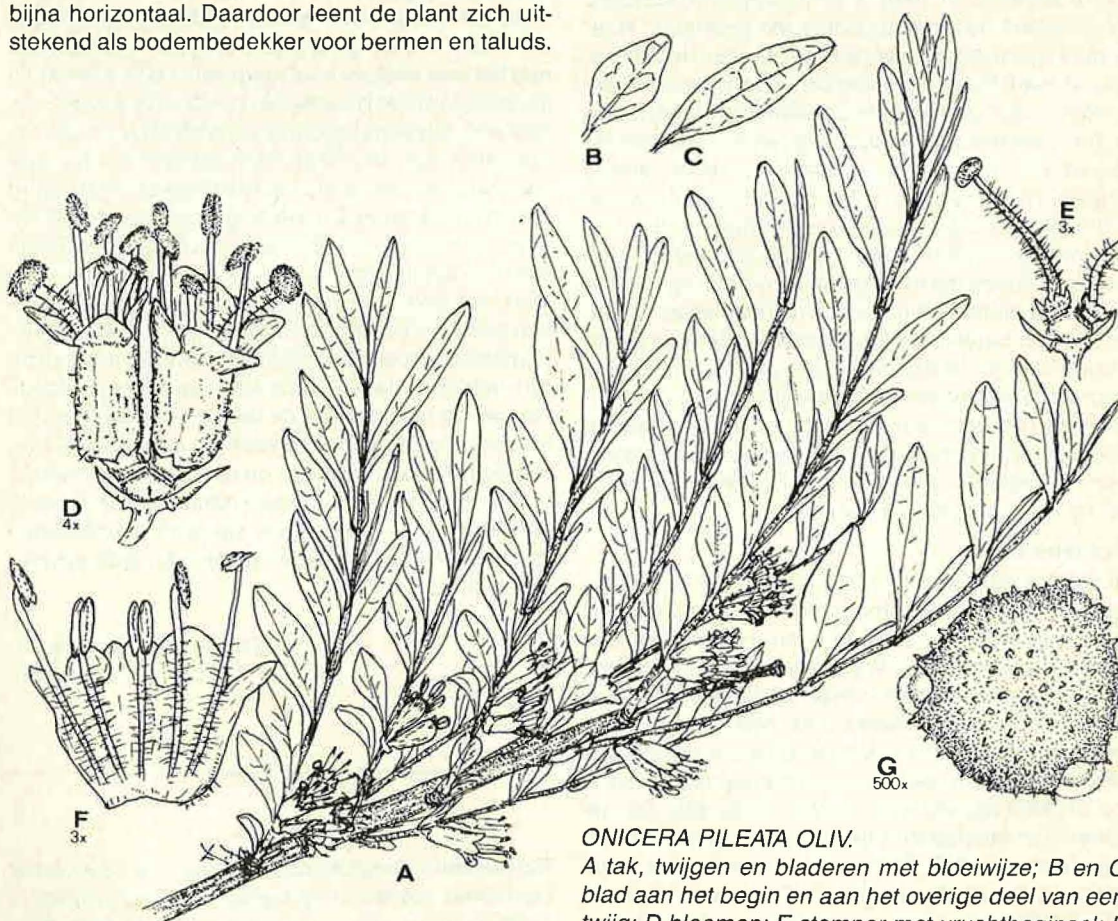
Door de stand van de takken en twijgen wordt de bodem praktisch geheel door het bladerdek bedekt. Ook in de winter want de plant is groenblijvend. Een andere begroeiing heeft tussen deze struiken geen kans van bestaan. De takken hebben een bast, die met stroken afbladdert.

De langwerpige bladen zitten overstaand aan de behaarde twijgen, die een donkerrode kleur hebben. Aan het begin van de twijg zijn de bladen korter dan de andere.

In de buurt van mijn bijenstal heeft de gemeente Leiden grote oppervlakken beplant met deze struiken, ongeveer 3000 in getal.

Onopvallende bloei

De bloemen moeten we zoeken aan het begin van de twijgen. Ze staan in de bladoksels, telkens twee bloemen bij elkaar op een gezamenlijk steeltje. De bloeiwijze gaat meestal geheel onder de bladeren schuil. Om de bloemen goed te kunnen zien, moeten we de twijgen aan de onderzijde bekijken. De illustratie geeft daarom ook de onderzijde van de twijgen weer.

ONICERA PILEATA OLIV.

A tak, twijgen en bladeren met bloeiwijze; B en C blad aan het begin en aan het overige deel van een twijg; D bloemen; E stamper met vruchtbeginsel; F opengeslagen bloemkroon met meeldraden; G stuifmeelkorrel.

Veel nectar

Bij het bekijken van twee bij elkaar staande bloemen zien we dat de stamper naar buiten is gebogen. Doordat de vruchtbeginsels van beide bloemen een gezamenlijk omhulsel hebben, lijkt het alsof ze met elkaar vergroeid zijn.

Onder aan de bloemkroon zit aan de buitenzijde een kleine uitstulping. Hier wordt de nectar afgescheiden. Het is in hoofdzaak de nectar, die deze plant zo aantrekkelijk maakt voor de bijen. Zelfs bij lage temperatuur wordt er, zo blijkt uit het bijenbezoek, nog nectar afgescheiden. Dat gebeurt in grote hoeveelheden. Als insectenbezoek uitblijft, vult de ruimte onderin de kokervormige groengele bloemkroon zich geheel met nectar. De behaarde meeldraden zijn met de binnenzijde van de bloemkroon verbonden en steken ver buiten de bloemopening.

Uit waarnemingen is me gebleken, dat van de vele

bijen die op de bloesems van deze planten vliegen, er maar weinig stuifmeel verzamelen. De stuifmeelklompjes zijn lichtgeel.

Uit China

De *Lonicera pileata* Oliv. heeft zijn oorsprong in zuidwest China. Aan het begin van deze eeuw is de plant door E.H. Wilson (1876-1930) naar Engeland gehaald en in cultuur gebracht. Deze botanicus heeft op zijn ontdekkingsreizen in China vele planten en zaden meegebracht.

Het resultaat van zijn vele speurtochten was: ruim 16.000 soorten planten, waarvan meer dan 1000 in cultuur worden gebracht. Hij had namelijk een speciaal oog voor de cultuurwaarde van gewassen.

In de laatste 4 jaren van zijn leven was hij directeur van het wereldbekende Arnold Arboretum in Engeland.

KOOLZAADBESCHOUWINGEN VAN EEN IMKERSVROUW...OP AFSTAND

Je haalt de imker-automobilisten er zo uit: op de Vogelweg die dwars door 't koolzaad loopt rijden ze, o zo langzaam, om zo weinig mogelijk overstekende bijen te laten verongelukken.

Eenmaal aan de rand van het koolzaadveld aangekomen vliegen ze nog harder dan de bijen zelf de auto uit, pakken snel de schepkorf en de lege honingkamers uit de achterbak en met de kap nog onder de arm geklemd gaat 't, hup op een draf, 't koolzaad in.

Als 'ie geluk heeft schept hij zo maar wat zwermen van één van z'n collega's en als 'ie pech heeft kijkt 'ie wat mistroostig in een bijna geheel leeggezwermde kast.

Een tochtje langs de rand van het koolzaadveld levert overal hetzelfde beeld op: ma heeft zich naast de auto op de meegebrachte deken geïnstalleerd en begint alvast de picknickmand uit te pakken, 's morgens vroeg meegelokt door pa die op deze mooie dag "even een paar kastjes" wilde nakijken.

Daar zit ze dan een groot gedeelte van de dag bermoeteriste te wezen, terwijl pa een eind verderop in z'n kasten zit te turen en niets anders lijkt te doen dan "raampje erin, raampje eruit".

Blijkt bij die inspectie dat de koningin nog niet gevlogen is en de honingopbrengst boven verwachting, dan komt hij fluitend terug en smaken de meegebrachte broodjes 'm opperbst.

Maar oh wee, als de koningin is gaan zwermen en de honinggoogst valt tegen, dan smaken diezelfde meegebrachte broodjes ineens een stuk minder en is het zo vrolijk begonnen uitstapje opeens niet zo gezellig meer.

Weer een eindje verderop nog een aardig tafereeltje: ma staat op zo'n 100 meter afstand van de auto, waarin de imker verwoede pogingen doet met een stoffertje om in de auto terechtgekomen bijen eruit te krijgen. Daar de bijen nogal hardnekkig volhouden door de achterruit naar buiten te willen vliegen en niet door 1 van de 4 opgezette deuren, kan ook deze bezigheid nog wel even duren.

Zijn alle bijen tenslotte uit de auto verdreven en hebben de passagiers weer veilig kunnen plaatsnemen, dan gaat 't snel door de prachtige gele koolzaadvelden van de IJsselmeerpolders huiswaarts.

Toch wel lekker zo'n dagje buiten... ook op afstand.

BIJEN EN DE STRABRECHTSE HEIDE

Enige jaren geleden is in de provincie Noord-Brabant een plaatsingscommissie Strabrechtse Heide opgericht voor een verantwoorde plaatsing van bijenvolken. In deze commissie hebben zitting Staatsbosbeheer en diverse bijenverenigingen. Ook de VBBN regio Eindhoven is hierin vertegenwoordigd.

Na de teleurstellende ervaring van het afgelopen jaar dacht de commissie er goed aan te doen bij monde van dhr. W.L.P. Schrofer districtsbeheerde Staatsbosbeheer, een beeld te schetsen van de situatie zoals die nu is en de verwachtingen voor de komende jaren. Onderstaand treft u zijn verhaal.

Mooie bloeiende heide?

Jammer genoeg kan ik hier niet beginnen met een verhaal over de mooie bloeiende heide in de zomer van 1986. Er hing in augustus geen prachtige paarse gloed over het landschap, zoals in voorafgaande jaren meestal wel het geval was. Vandaar dat er de afgelopen zomer besloten is om geen bijenkasten op de heide te plaatsen. Een teleurstelling voor de vele bijenhouders. Ook voor ons, beheerders, is het teleurstellend dat ondanks alle inspanningen de vitaliteit van de heide achteruit gaat.

Ik wil achtereenvolgens een korte schets geven van een aantal invloeden welke de vitaliteit van de heide aantasten, vervolgens beschrijf ik de beheersmaatregelen en tenslotte wil ik ingaan op de afspraken die gemaakt zijn met de bijencommissie over de plaatsing in 1987.

Invloeden die de vitaliteit van de heide beïnvloeden

Op de eerste plaats is dit de zure neerslag die de vitaliteit van de heide de laatste jaren aanzienlijk verminderd heeft en de totale levensgemeenschap van de heide verzwakt. Het is van levensbelang dat de luchtverontreiniging met onder andere haar stikstof- en zwavelverbindingen zo snel mogelijk wordt teruggedrongen. Ook is in 1985 ongeveer 100 ha verspreid liggende struikheide door het heidehaantje aangetast en vernietigd. De aangetaste gedeelten proberen we door maaien en afvoeren weer te herstellen.

Tevens is in de winter van 1985/1986 door de strenge vorst in februari alle struikheide van 2 jaar en ouder (ca. 200 ha) bevroren. Door maaien en chopperen (en licht vorm van plaggen) proberen wij deze 200 ha weer te herstellen. Er is op dit moment nog slechts 100 ha verspreid liggende jonge struikheide over. Ook deze is niet zo vitaal meer, mede door de zure regen en de winter van 1986.

Een nog weer andere invloed is de daling van de grondwaterstand onder de heide ten gevolge van het

maken van ontwateringsgreppels en -sloten, drainage en andere cultuurtechnische werkzaamheden. Heide dient vooral tijdens het groeiseizoen verzekerd te zijn van een goede vochtvoorziening. Is dit niet het geval dan sterft ze op den duur af en nemen grassen, zoals het onder de imkers bekende pijpestrootje, de plaats van de heide in.

Een vitale heide kan in de meeste gevallen slechts blijven bestaan wanneer er op de heide gegraasd wordt, geplagd, gemaaid en gebrand. Het beheer van de afgelopen jaren kon niet voorkomen dat door de hiervoor genoemde invloeden de palgdikte groeide, waardoor de levenskansen voor heidesoorten afnemen.

Beheersmaatregelen

Er wordt flink gewerkt aan het terugdringen van de vergrassing en het verjongen van de heide. Kernbegrip bij het heidebeheer is "verschraling" hetgeen wil zeggen dat steeds opnieuw voedingsstoffen moeten worden afgevoerd. Dit is uiteraard het geval wanneer er schapen op de hei grazen. Omdat de begrazing met schapen echter ontoereikend is, wordt de laatste jaren bijgeschaard met jong rundvee in afrasteringen (voormalige munitie springplaats). andere beheersmaatregelen om de vergrassing (het pijpestrootje) tegen te gaan zijn:

- enkele jaren achtereenvolgende maaien en afvoeren;
- eenmalig maaien of branden gevolgd door intensieve begrazing;
- eenmalig plaggen of chopperen.

De op de heide verschenen tijdelijke heide- en grascomposthoppen en rollen heidemaaisel zijn hiervan voor de wandelaar en fietser de meest in het oog lopende uitingen.

Branden zonder begrazing daarna heeft slechts tot gevolg dat het pijpestrootje nog uitbundiger gaat groeien. Na brand komen uit de as voedingsstoffen beschikbaar waarop met name pijpestrootje gunstig reageert.

Ook gezonde heide kan niet alleen door branden in stand worden gehouden. Op den duur zullen zich ook in deze steeds opnieuw afgebrande heide steeds

meer grassen vestigen. Met het beheer willen wij bereiken dat we weer een rijk bloeiende heide terugkrijgen waar ook weer plaats is voor bijen om er honing te verzamelen.

Afspraken voor 1987

Omdat wij nu nog niet weten hoe de heide in de zomer van 1987 gaat bloeien zijn er met de bijencommissie de volgende afspraken gemaakt:

- in mei 1987 zal de bijencommissie van de Stra-brechtsse Heide zich tijdig beraden over de plaatsingsmogelijkheden voor bijenvolken;
- in zo mogelijk de juni-nummers van de diverse bijenteeltbladen zult u hierover verder geïnfor-

meerd worden. Tevens zal dan het reglement voor plaatsing en de wijze van aanmelden worden bekend gemaakt.

Op korte termijn zullen er maatregelen getroffen moeten worden om de luchtverontreiniging terug te brengen. Het Staatsbosbeheer wil door alle hiervoor genoemde beheersactiviteiten de heide weer vitaler maken.

En we spreken natuurlijk de wens uit voor 1987 dat de heide weer rijk gaat bloeien en dat er weer veel honing gewonnen gaat worden.

W.L.P. Schrofer
districtsbeheerder Staatsbosbeheer.

No tan agresivas, y ayudan mucho aquí EL NUEVO DIARIO. **Abeja africanizada mejor que europea**

Hoewel ons blad nog geen correspondenten in Midden-Amerika heeft kregen we via de heer P.A. van der Harst uit IJmuiden wel het nodige (kranten)nieuws uit die buurt. Hierin werd, zoals u ook uit bijgaand knipsel zelf kunt zien, melding gemaakt van het feit dat, wat de bijenhouders in Nicaragua betreft, de "Killer Bee" er best een welkome gast is. De heer van der Harst kreeg het krantenknipsel uit "El Nueve Diario" van zijn kinderen. Onder de kop: AFRIKAANSE BIJ IS BETER DAN DE EUROPESE vertelt Miguel Vargas, functionaris bij het nationale programma voor de landbouw er het volgende over: "Hij verklaart dat de aanwezigheid van de Afrikaanse bij geen gevaar inhoudt voor de Nicaraguaanse inheemse bijenvolken. (Bedoeld zal zijn de eerder aanwezige maar in vroeger eeuwen uit Europa geïmporteerde bijenvolken red.) Integendeel, ze zijn zich zo aan het aanpassen dat zij op het punt staan de produktie van honing en was voor hun rekening te nemen en deze flink te verhogen. Verder wordt de bij gebruikt bij het bestuiven van cultures van koffie en meloenen.

In 1983 werd de bij voor het eerst gesignaleerd en voor haar komst werd gevreesd, maar er zijn geen ongelukken gebeurd. Wel enkele problemen ontstonden door ondeskundige imkers. Nu zijn 80% van de imkers bekend met het werken in deze bijen. De bij is veranderd tot een hybride (een bastaard) en hebben hun agressiviteit in grote mate verloren. Ze maken zoals gezegd een hogere produktie van honing en was mogelijk. In de drachtloze periode moeten de Europese bijen worden bijgevoerd terwijl de Afrikaanse bijen nog reserves hebben." Ook andere berichten maken melding van het feit dat er, als men de imkertechniek weet aan te passen, wel met deze bastaard-bij te imkeren is. Onlangs nog werd in de American Bee Journal melding gemaakt van een studie van deze bij in het naburige Panama onder een Fulbright Scholarchip ten einde beter voorbereid te zijn op de nu spoedige invasie in de Verenigde Staten van de geafricaniseerde bij. Door het veelvuldig zwermen en wegzwermen van de geafricaniseerde bij is deze *Apis mellifica* getelsmatig altijd de baas.

Onderaan het verhaal in het decembernummer van van Maldeghem over een "merkwaardig schouwspel" vraagt hij - of was het de redactie? - om een beter verhaal. Dat laatste wil ik niet pretenderen. Van daar dat ik het maar als titel houd op een "droevig" schouwspel.

Ter zake. Erg origineel zal mijn verhaal helaas niet meer klinken.

Vanaf mijn buro kijk ik, peinzend soms, af en toe de benen strekkend, even op naar de mij inspirerende bijtjes die op ons slaapkamerplaatje staan. Daar staan (soms) ook mijn geselecteerde koninginnen. Daar stond ook mijn stammoeder van de vele koninginnen die in de loop van enkele jaren in drieramertjes over Nederland uitzwermden. Mijn lievelingsmoer. Mijn grijze, rustige, vastzittende, zwermtrage, weinig-voer-verbruikende, klein overwinterende, voorjaarsexplosieve, schitterend rood-gemerkte, Schierbevruchte Carnica. Met ander woorden mijn kostbare teeltkeusmoer.

Wat op leeftijd? Wat heet!

Drie jaren jong en plakken broed van lat tot lat. Wie spreekt daar over inteelt? Wie spreekt over gebrek aan verzorgingsdrift? Wie durft het woord hagel-schot in de mond te nemen? Cel voor cel gezegeld broed. Wat een plakken! Wat een lust dat volk te openen, zonder rook, zonder water of wat dan ook. Wat een blik op die wit verzegelde raten.

Oplettende lezertjes weten nu waarom dat volk naast onze slaapkamerdeur stond.

Terug van het lyrische koninginnetelers-hart naar de droeve werkelijkheid. In kleur afdrukken gaat helaas niet. Dus de glanzend-rood gemerkte moer temidden van haar hofstaat dan maar in zwart-wit. Of moet ik zeggen van wit tot zwart? Gelijk mijn gedachten? Wat in hemelsnaam moet zo'n moer met haar hofstaat op de vliegplank? Wat bezielt die moer en wat de bijen?

Dus ook ik snelde, net als van Maldeghem, naar mijn camera en schoot plaatje één. De in- en uitvliegende

bijen raakten zo af en toe in haar en baard, om zich daar morrend uit te bevrijden. "Welke idioot vinden we nu weer op ons nijver pad?", zullen ze gedacht hebben. De lastpak verder de moeite niet waard vindend om tot enige defensieve actie over te gaan.

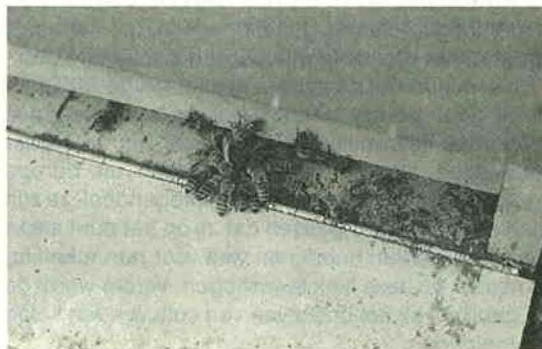
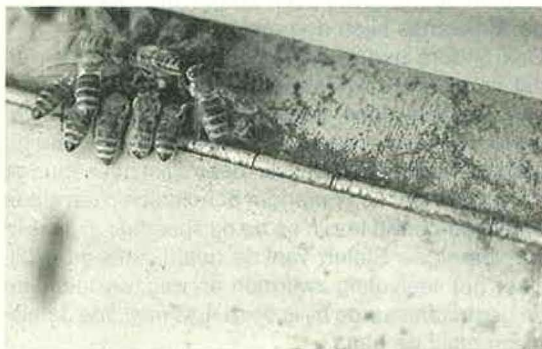
Ik houd mijn verhaal verder kort. Op de plaatjes is duidelijk zichtbaar dat de hofstaat ophoudt hofstaat te zijn. Dat de werksters van houding veranderen en agressief worden. Dat de moer ingebald gaat worden...

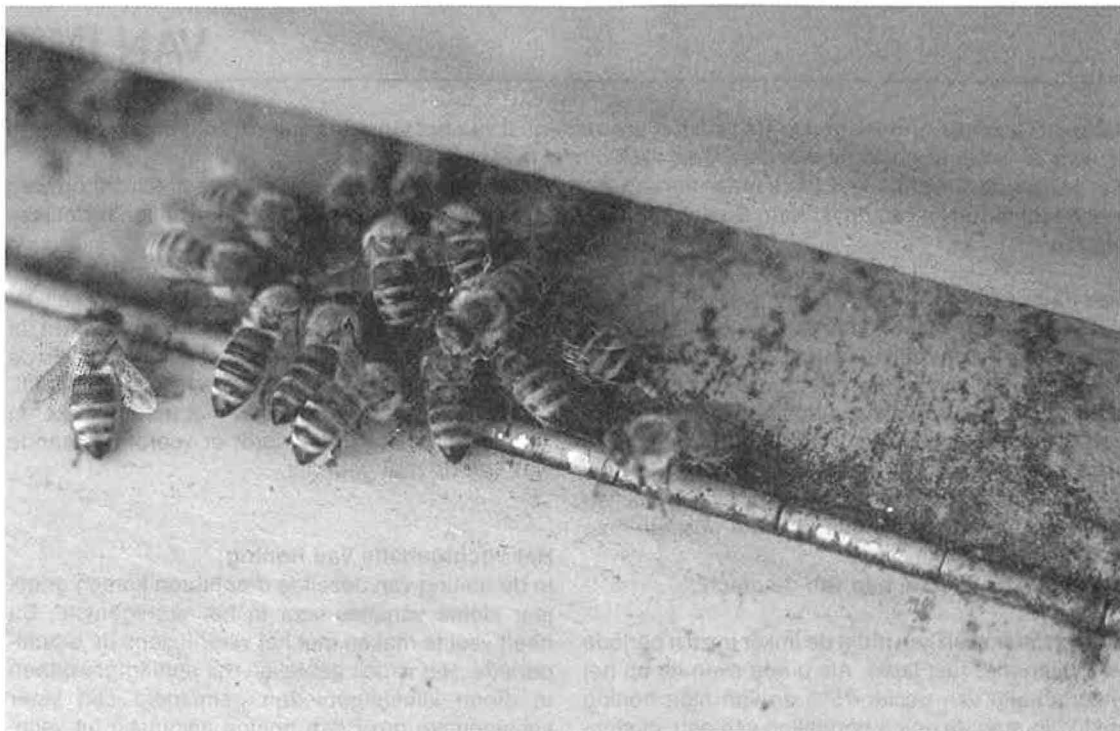
Films hebben de merkwaardige gewoonte vol te raken op het moment dat je de plaatjes van je leven aan het schieten bent. En de fotozaken in mijn woonplaats zijn soms gesloten. ...! Daarom is dit een soort "Unvollendete".

Het is verder kort verteld: de moer werd gebald en het koninklijk lijk met wat scheen een gebaar van "Dat was dan dat" een halve meter voor de vliegplank gedropt.

In de kast schreed haar dochter koninklijk hoog op haar poten over een raat met onberispelijk broed. Iets naar de rand toe een fraaie, kennelijk niet te lang uitgelopen dop en wat overblijfsels van wat weggebeten redcellen leken te zijn. Stille moerswisseling.

Hoe werd mijn ideale moeder door haar ondankbare dochters miskend! Waarom toch is mijn maatstaf niet die van de bijen?

Een door de jaren wijs geworden imker zei het al eens: " Het blijven bijen ".

WIST U DAT...

... in het Ciba-Geigy blad "Bienenstich" dat zich speciaal op de wereldimkerij richt (het wordt naar 53 landen verzonden) wordt gemeld dat men niet alleen bezig is met het marktklaar maken van het nieuwe product Apitol, maar dat men ook nog bezig is om Folbex VA en de toepassingsmethodiek daarvan te verbeteren. Over het nieuwe Apitol wordt gezegd dat het als werkzaam bestanddeel Cymiazolhydrochloride bevat. Het werd eind 1974 voor het eerst als middel tegen teken ingezet. In 1982 werd het in Oberursel, toentertijd onder prof. Ruttner, getest en in 1983 door Ciba-Geigy voor de bijenteelt in ontwikkeling genomen. Intussen heeft men de werkzame stof in een fijne korrelvorm (granulaat) weten te formuleren dat slechts suiker als draagstof bevat. Met andere woorden, men tracht de belasting van bijenvreemde stoffen op het bijenvolk, op was en op honing zo gering mogelijk te doen zijn. In dit verband is het nog vermeldenswaard dat het Duitse Dienst voor Volksgezondheid blijkbaar aanneemt dat waarden van 200 mg broompropylaat per kg was mogelijk zijn (0,02%) indien

Folbex VA meermalen wordt gebruikt en de was bij herhaling wordt hergebruikt voor de vervaardiging van kunstraat.

Bienenstich meldt dat de hoeveelheid broompropylaat in honing minder dan het duizendste deel daarvan uitmaakt, zodat zelfs bij zo hoge waarden in was, de daaruit gewonnen consumptiehoning uit het oogpunt van de volksgezondheid en bij de huidige kennis, zonder gevaar is. Wil men echter raathoning oogsten dan mag geen Folbex gebruikt zijn tijdens de dracht en dient geen kunstraat te zijn gebruikt.

... de nieuwsgaring naar onze leden soms goed verloopt via het blad van de Zuidelijke Bonden, waar collega redakteur PAM van Dongen het centrum van de gezellig bedreven "praktiviteiten" is. Zo lezen we daar dat het in de bedoeling ligt de bedrijfsvoorlichting van het Ministerie van Landbouw te gaan privatiseren en dat de afdeling Bijenteelt van het Landbouwschap (waarin ook de VBBN vertegenwoordigd is) daarop nadrukkelijk afwijzend heeft gereageerd.

Als u dit Groentje onder ogen krijgt is in het grootste deel van het land de zomerdracht bijna afgelopen en kan er wellicht geoogst worden. Daarover direkt meer.

Het volgende Groentje laat twee maanden op zich wachten en tegen die tijd zijn we al aardig op weg met het inwinteren van de volken. Dus ook het inwinteren staat op de menulijst van deze maandelijkse bijdrage.

Van nectar tot honing

Het zoete bloemvocht nectar bestaat gemiddeld uit 75% water. Tijdens een uitgesproken "haaldag" kan er enorm veel van worden verzameld. In eerste instantie worden de nectardruppeltjes overal opgeborgen waar zich maar een plaatsje voordoet; in de broedkamer worden ze aan de celwanden opgehangen gelijk wasgoed aan de waslijn. Ook de cellen met open broed worden als tijdelijke opslagruimte gebruikt.

Het hele volk is in de ban van de dracht.

Als het maar even kan moet de imker in zo'n periode de volken met rust laten. Als u nog even let op het watergehalte van nectar 75% en van rijpe honing 15% dan mag de enige handeling van een verstandig imker zijn: het opzetten van voldoende honingbakken.

De nog niet door bijen bewerkte nectar loopt gemakkelijk uit de raat als die schuin wordt gehouden of als de raat door een schok bijenvrij wordt gemaakt. Het is een duidelijk teken dat er dracht aanwezig is. Tijdens de avond en nacht wordt de nectar ingedikt op de manier zoals vorige maand beschreven. Als het watergehalte van de substantie is teruggebracht tot 17-19% dan is de status honing bereikt en wordt de inhoud van de cellen met een wasdekseltje afgedekt.

Rijpe honing

Om het predikaat "rijpe honing" te krijgen is het niet nodig dat de raat volledig is verzegeld.

Praktijkregel: Neem de raat in de linkerhand – geef met de rechterhand een flinke tik op de linkervuist – spat er honing uit de raat dan is de onverzegelde honing nog niet rijp.

Is de dracht afgelopen en wil men toch oogsten dan mag deze honing natuurlijk niet voor de verkoop worden gebruikt. Binnen de kortste keren komt het gistingproces op gang en de klant die een dergelijk produkt in handen krijgt zal zich in de toekomst nog wel eens bedenken alvorens weer een pot honing te kopen.

Raten gedeeltelijk gevuld met onrijpe, dus onverzegelde honing, eerst leeg slingeren en dat aan de bijen opvoeren. Daarna pas de raten ontzegelen en de rijpe honing slingeren.

Let tevens eens op de kleur van de wasdekseltjes. Vooral van pas uitgebouwde raat zullen deze wit tot geelwit zijn. Over het algemeen komt de kleur van de dekseltjes aardig overeen met de kleur van de raat. Uiteraard wordt door de bijen niet meerdere keren was uitgezweten, maar wordt er vooral bestaande was van de raat gebruikt.

Het vochtgehalte van honing

In de honing van dezelfde drachtbron komen er elk jaar kleine variaties voor in het vochtgehalte. Dit heeft veel te maken met het weer tijdens de drachtperiode. Het is ook gebleken dat honing gewonnen in droge klimaatgebieden gemiddeld een lager vochtgehalte bezit dan honing afkomstig uit vochtige klimaatgebieden.

Najaarshoning, die vooral in verstedelijkte gebieden van sierheesters wordt gewonnen, levert bij onderzoek een hoger vochtpercentage op dan voorjaars- en zomerhoning. Najaarshoning zal in het algemeen gevoeliger zijn voor een gistingproces. Als weerman kan ik niet nalaten het volgende gedachtesprongetje te maken.

In ons land treffen we gemiddeld de laagste luchtvochtigheid in het voorjaar aan, vooral als de wind uit noordelijke richting waait. Naarmate het jaar vordert stijgt de gemiddelde luchtvochtigheid hetgeen vooral duidelijk blijkt bij de afnemende daglengte in het najaar.

In het vochtgehalte van onze honing vinden we het ritme van de jaarlijkse luchtvochtigheid terug. Misschien wat ver gezocht, maar ik vond het een aardig vergelijk. Terug weer naar de praktijk.

Praktische tips van honing afnemen tot inwinteren
Het afnemen van de honing kan een onplezierige zaak worden als:

- a) de dracht is afgelopen; de bijen zijn dan niet in een al te best humeur en de haalbijen bevinden zich merendeels thuis;
- b) raat voor raat bijenvrij moet worden gemaakt door afslaan of met behulp van een veger.

De beste manier is nog steeds een bijenuitlaat gemonteerd in een dekplank. Bevinden zich darren in de honingkamer leg dan op het uitlaatbord een moerrooster in houten lijst. De darren blijven dan boven het moerrooster en kunnen de uitlaat niet blokkeren. De houten lijst om het moerrooster zorgt ervoor dat de uitlaat niet geblokkeerd wordt door het rooster.

Nadeel van het uitlaatbord is dat men tweemaal naar de bijen moet namelijk eerst het leggen van de uitlaat en vervolgens om de honingbak(ken) te verwijderen.

Moeten de raten worden afgeslagen, doe het dan na beëindigen van de bijenvlucht in verband met roverij. Dek de raten met honing goed af.

Na het slingeren kunt u de raten in de woning laten schoon likken door de honingkamer te plaatsen op de dekplank met geopende voeropening. Om te voorkomen dat de koningin de raten in gebruik neemt kunt u de voeropening gedeeltelijk dichtplakken met tape of het moerrooster tijdelijk leggen.

Zelf stapel ik de bakken met pas geslingerde raten in de schuur. Uiteraard bijendicht. Als laat in het jaar geen bijenvlucht meer voorkomt dan worden de bakken gestapeld volgens de schoorsteenmethode.

Inwinteren

Bijna het gehele jaar door bestaat de broedruimte van mijn volken uit twee broedkamers. Tot ver in september komt in beide bakken nog broed voor. Voor het kweken van sterke volken is een dergelijke onbelemmerde broedruimte een noodzaak.

Tijdens het afvoeren wordt het broednest geleidelijk naar de onderbak gedrongen. Bij de laatste inspectie vóór het afvoeren hang ik in de onderbak aan de zijanten oude raten.

Raten met stuifmeel

Een probleem om ze te overwinteren buiten het bijenvolk. Vorig jaar had ik raten met stuifmeel over. Volgens een rubriekschrijver in "Gleanings" zou het stuifmeel, in een bak onder het volk geplaatst, door de bijen naar het broednest worden versleept. Aldus gedaan leverde dat in het voorjaar een bak met onbruikbaar geworden raten door keiharde stuifmeelpropjes. Niet navolgen dus. Breng de raten met stuifmeel zoveel mogelijk in de nabijheid van het broednest. Voor een goede tip om raten stuifmeel buiten het bijenvolk te overwinteren houd ik me aanbevolen.

Varroabestrijding

De gebruikers van Perizine wordt aangeraden met een behandeling te wachten tot medio oktober als er geen broed meer in de volken aanwezig is. Alle mij-

ten bevinden zich dan op de bijen. Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat een totale broedloze periode in de wintermaanden sporadisch voorkomt. In de meeste volken is broed aanwezig, van eind oktober tot medio december minimaal.

Het afvoeren

Elk volk krijgt minstens 12 kg suiker in vloeibare vorm als wintervoedsel. Oplossing: 3 delen suiker op 2 delen water. Het suikerwater dat u in augustus/begin september mondjesmaat geeft om de volken actief te houden bij gebrek aan dracht mag u NIET tot het wintervoedsel rekenen. Het afvoeren moet bij voorkeur plaats vinden na het beëindigen van de bijenvlucht. Als reactie op het voeren gaan de bijen namelijk enige tijd zeer druk vliegen. Het is een normale reactie omdat er voor het volk aanbod van voedsel, dus "dracht" is ontstaan. Deze verhoogde activiteit trekt andere bijen aan met toenemende kans op roverij.

Roverij

Voordat een verkeerd beeld ontstaat het volgende. Bijen kennen het begrip "roven" natuurlijk niet. Ze reageren op geurprikkels en worden aangetrokken door gemorst suikerwater – geopende volken – niet goed afgedekte honingvoorraad enz.

Roverij is te herkennen door gevechten op de vliegplank tussen wachters en een indringster. Rovende bijen kan men herkennen door de dansende en ontwijkende manier waarop ze voor de kast, langs de gehele breedte van de vliegplank heen en weer vliegen. Vaak hebben ze een kaal achterlichaam. Volgens mijn mentor zou dit zijn ontstaan door het in en uit de cellen kruipen bij hun kaappraktijk.

Is er roverij op de stand, plaats dan een stukje glas schuin voor de vliegspleet en verklein de vliegopening. Door de gewijzigde situatie worden rovers afgeschrokken.

Nog enkele tips

Vaak krijgt u de raad om een volk met eierleggende werkbijen op enige afstand voor de stand af te kloppen. De bijen bedelen zich dan bij buurvolken in. Ik raad u dit af. Als er geen dracht is worden de aanvliegende bijen afgestoken, het wordt een drama. Handel als volgt.

Verwijder alle raten met bultbroed, breng het volk op 10 raten terug en verenig met behulp van een krant met een ander volk.

Bij sterke dracht en te weinig honingruimte worden alle beschikbare cellen voor nectaropslag gebruikt. De niet-attente imker denkt aan moerloosheid want voor de koningin blijft er geen celletje meer beschikbaar.

NIEUWS OVER ONZE REDAKTIE

In het meinumnummer heeft u kunnen lezen dat de heer Wesdorp helaas zijn functie als hoofdredakteur op korte termijn moet opgeven. Enkele jaren geleden was het hoofdbestuur bijzonder verheugd hem bereid gevonden te hebben deze zware job op zich te nemen. Hij was toen net teruggetreden uit het leraarscorps van de Rijks Hogere Landbouwschool te Deventer. Op zo'n moment denk je zeeën van tijd te hebben. Hij had zich dan ook de taak opgelegd om zowel inhoudelijk als qua opmaak het maandblad te verzorgen. Daar kwam bij dat ook het gebruik van de computer-tekstverwerker moest worden ingevoerd. De heer Wesdorp heeft zich op voortreffelijke wijze van deze taak gekwet. Hij voelde zich volledig verantwoordelijk voor de presentatie van de VBBN naar buiten via het maandblad. Door verschuivingen vond hij dat hij tijd tekort kwam om zich aan andere noodzakelijke dingen te wijden. En wij vermoeden dat de huiselijk omstandigheden er onder dreigden te gaan lijden. Het hoofdbestuur is de heer Wesdorp veel dank verschuldigd voor zijn inzet en voor de meer dan normale inspanning die hij zich heeft getroost om het maandblad te maken tot wat het nu is. Door zijn beslissing die wij uiteraard respecteren, werd het hoofdbestuur voor de moeilijke opgave geplaatst om op korte termijn een oplossing te vinden.

Na lering getrokken te hebben uit de recente ervaringen is besloten om de zware taak in drie duidelijke delen te splitsen:

1. Een nieuwe hoofdredakteur wordt de aansprekbare persoon voor het hoofdbestuur en zal verantwoordelijk zijn voor het gehalte van de bijenteeltartikelen. Hij kan zich laten bijstaan door een of enkele deskundigen. Verder zal een aantal vaste medewerkers vaste rubrieken blijven verzorgen inclusief het CAD voor de Insectenbestuiving en de Bijenhouderij. Hij zal zo nodig een beroep doen op een keur van auteurs die op verzoek specialistische onderwerpen zullen behandelen.
2. het secretariaat verzorgt de verenigingsmededelingen en de advertenties. Alle mededelingen zullen bij elkaar op enkele aaneensluitende bladzijden worden opgenomen en overwogen wordt dit op een aparte kleur papier te doen.
3. Het klaarmaken voor de drukker, dus het uittypen, het bepalen van de volgorde der artikelen, de opmaak enz. zullen we door een geroutineerde eindredaktrice laten verzorgen, die er mogelijk in zal slagen mej. Canters van het secretariaat voor dit werk op te leiden en haar tevens de administratie van de beschikbare kopij te laten uitvoeren.

Wij kunnen u op de valreep melden dat wij voor de taak van hoofdredakteur drs. J. Beetsma van de Landbouwwetenschappelijke Wageningen bereid hebben gevonden en voor de taak van eindredakteur mej. Saskia Boerman. Vanzelfsprekend is de taak ad. 2 toebedeeld aan mw. Pos, hetgeen vrijwel een voortzetting is van de huidige toestand.

Het hoofdbestuur is bijzonder verheugd op deze manier het grote gat ontstaan door het vertrek van de heer Wesdorp te kunnen dichten.

In het volgende nummer hopen we gelegenheid te hebben de twee nieuwe redaktiemedewerkers nader bij u te introduceren.

Namens het Hoofdbestuur
drs. P.C. Muntjewerf.

Aardappelteelt in relatie tot bijensterfte

G.J. Elbers

In 1986 zijn de imkers in de Veenkoloniën geconfronteerd met bijensterfte op grote schaal als gevolg van luizenbestrijding in aardappels. De oorzaak moet worden gezocht in het feit dat de bijen (on)kruiden hebben bevrogen die tussen de aardappels stonden of aan de rand van aardappelpercelen.

Het is ook niet uitgesloten dat de bijen hebben gevlogen op de honingdauw van luizen die zich op het loof van de aardappels hebben bevonden. De akkerbouwer bestrijdt deze luizen, omdat zij virusziekten kunnen overbrengen. Dit geldt vooral voor pootgoed. Luizen kunnen ook het loof zodanig aantasten dat de opbrengst per ha minder wordt. Afhankelijk van het weer kan een sterke luizen aantasting plaats vinden in juli/augustus.

Wat is en moet er gedaan worden om bijensterfte te voorkomen?

Het C.A.D. voor Insectenbestuiving en Bijenhouderij heeft de bedrijfsvoorlichters akkerbouw informatie over dit probleem verstrekt.

De imkers in gebieden met intensieve aardappelteelt dienen er goed op te letten waar hun bijen op vliegen in juli-augustus. Blijkt het dat de bijen op aardappelplanten of onkruiden vliegen die in een aardappelgewas staan, neem dan contact op met de desbetreffende akkerbouwer. (Wijs hem o.a. op het nut van bestuiving door bijen in land- en tuinbouw.) Mocht de communicatie niet vlotten, naam dan contact op met uw regionale voorlichter bijenhouderij.

Treedt er toch bijensterfte door gewasbeschermingsmiddelen op, dan is het in uw eigen belang zo snel mogelijk dit bij de A.I.D. in uw regio te melden.

Over inwinteren . . .

De heer H.H. Wiebols uit Winschoten werd, toen de IJsheiligen ons zoals gebruikelijk in Mei bezochten door kou en guurte verdreven uit tuin en bijenstand. Genoeg reden voor hem om zich binnenskamers de echte afgelopen winter te herinneren. Daarbij bedacht hij zich dat zijn nieuw uitgeprobeerde methode van inwinteren hem toch wel een paar strepen voor heeft doen liggen. Omdat hij meent dat zijn experiment wellicht van nut kan zijn voor anderen berichtte hij – en zo hoort dat ook – er de redactie van het Groentje over. Hij vertelt er het volgende van.

Toen eind november mijn 3 kastvolken op 2 broedkamers met ruime suikervoorraad, en na behandeling met Fumicidil en 2 maal Perizine, waren ingewinterd, stonden ze in de vrije natuur, zonder bescherming in een boomgaard. Ernaast lag een perceel koolzaad van 6 hectare te wachten op het voorjaar.

In een reclame van een Doe-Het-Zelf zaak las ik toen dat er glaswoldekens te koop waren van, ik meen, 6 m x 60 cm en 5 cm dik. De prijs was als ik me goed herinner f 10,-.

Ik kocht zo'n deken, sneed er plakken van die ik tussen de naar elkaar toe geschoven kasten vastklemde en omhulde vervolgens de kasten rondom met het restant van de deken. Omdat het glaswol op papier was vastgeplakt, omhulde ik het geheel nog eens met zwart landbouwplastic. De vlieggaten bleven uiteraard vrij.

Op 7 april verwijderde ik dit omhulsel en voerde een eerste inspectie uit. Ze bleken nog zeer dik in de

voorraad te zitten, zodat ik zonder bezwaar van elk volk een of twee ramen kon vervangen door lege raten. Verder bleken de besten reeds op 4 ramen broed te hebben. Een volk van een collega-imker in dezelfde boomgaard, in een keurig overdekte bijenstand maar zonder omhulling, bleek een week later slechts 3 plekje broed ter grootte van een handpalm te hebben, had nog wel voldoende voer, maar niet over.

Gezien de uitermate stenge winter die we hier hadden lijkt me dit een mooi resultaat. Het koolzaad bloeit al, als het weer nu ook nog beter wordt dan heb ik de beste verwachtingen!

Dat is het verhaal van de afgelopen winter. Het is misschien aardig nog wat verder te vertellen. Vorig jaar stond ik op een andere plaats en had mijn drie kasten alleen met plastic beschermd. Ze kwamen toen ook goed door de winter, maar die was hier toen niet zo streng. Bij het merken van de moeren ging er helaas één verloren, zodat ik van drie volken er twee moest maken. Toen ben ik 14 mei naar het koolzaad in Beerta gereisd waar er een langdurige bloei was. Ik heb toen 2 x geslingerd: 111 potjes honing en 2 kunstzwermen. Begin juli ging ik naar Onstwedde, alwaar aan de weg naar Mussel kilometers lange rijen bloeiende lindes staan. Daaruit kwamen nog eens 40 potjes linden-honing en ik ben toen met 3 sterke volken de winter ingegaan.

Omdat er hier in het Noorden vrijwel geen goede heide meer is te vinden heb ik dat sinds 1984 maar afgeschreven. Wel herinner ik me dat ik in 1955 van het Witterveld in Assen van 6 volken nog 200 pond kon slingeren, maar die tijd is lang voorbij.

Hierbij een afdruk van een foto van mijn ingepakte volken tijdens de ijzel-periode.

Begin vorig jaar verscheen de catalogus van de kollektie boeken en tijdschriften van de Bijenbibliotheek die is ondergebracht bij de Landbouw Universiteit in Wageningen. Om meer over drachtplanten voor de Bijentuin te weten te komen, ben ik in de bibliotheek gaan kijken.

Allereerst is er voor mensen die daar nog nooit geweest zijn het probleem om op het juiste adres, dat is Binnenhaven 8, in Wageningen te komen. Veel Wageningers zelf weten het niet precies.

Daarom hieronder eerst een plattegrond met daarop in dikke lijnen enige hoofdwegen en markante Wageningse punten. Deze plattegrond is ook straks van waarde als men naar de Bijenhuis Open Dag komt of naar de Imkersmanifestatie aanstaande september.

Met de auto kom je alleen via de afslag aangegeven met A op de ventweg die Binnenhaven heet; die ventweg loopt dus parallel aan de doorgaande weg die Nyenoord Allee heet. Aangekomen bij het gebouwencomplex B, waar ook de vakgroep Entomologie van de LUW, de Landbouw Universiteit Wageningen is gehuisvest, moet men de de hoofdingang aan de voorzijde nemen (bordjes 'Gekombineerde Diensten Binnenhaven 8' volgen. De bordestrappen op, deuren door, rechtdoor lopen de hal door, een trap op en dan vindt men op een tussenverdieping in de hoeken een onopvallende deur die toegang geeft tot de bibliotheek.

Onze bijenbibliotheek bevindt zich in deze bibliotheek op de eerste verdieping aan de linkerzijde. Een van de kasten is voorzien van een duidelijk verwijsbordje. Daar kunt u de bewuste boeken dus vinden.

De boeken staan er gerangschikt volgens een systematische indeling. Ieder boek krijgt daarbij een cijferkode, al naar gelang van de inhoud van het boek. Bovendien krijgt het boek een boeknummer in de volgorde van binnenkomst. Die laatste codering van ieder boek staat in de Catalogus achter het woord FIFYTO.

Hieronder volgt een beknopte index van de cijferkode en de betekenis van die code. Heeft men dat eenmaal door dan kan men in iedere andere systematisch ingedeelde bibliotheek naar literatuur zoeken.

60 t/m 69	entomologie (insektenkunde)
60.00	entomologie algemeen
61.	taxonomie
61.15	taxonomie insecten
61.15.44	Hymenoptera
61.15.46	suborde Apocrita (bijen, mieren, sluipwespen)
62	morfologie

63	histologie
64	fysiologie
65	genetica
66	ecologie
68	toegepaste entomologie
69	bijenteelt

De systematische indeling van de bijenteelt geeft vervolgens de volgende nummers:

69.00	Bijen, algemeen
69.10	Genetica
69.20	Morfologie en anatomie
69.30	Histologie
69.40	Fysiologie, gedrag
69.50	Bijen als gemeenschap
69.60	Bijenteelt algemeen (o.a. bibliografieën, geschiedenis, organisaties)
69.61	Bijenteelt in gematigde gebieden
69.61.01	Nederland, België
69.61.02	Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland
69.61.03	Frankrijk
69.61.04	Groot-Brittannië
69.61.05	Verenigde Staten, Canada, Australië, Nw-Zeeland
69.61.06	Overige landen
69.62	Tropische gebieden
69.63	Bij - Plant relatie
69.64	Bijenziekten en -vijanden
69.65	Bijenprodukten
69.66	Kunstmatige inseminatie
69.67	Rassen

Alle boeken in de Bijenbibliotheek beginnen dus met het getal 69.

Bijvoorbeeld, het eerste boek in de catalogus heet "Beekeepers' dictionary" (Woordenboek van de bijenhouder) en heeft de FIFYTO code 69.60 B17 Volgens de lijst betekent 69.60 een boek over bijenteelt in het algemeen. De B17 betekent het 17e boek in de rij van boeken met code 69.60.

Omdat mijn eerste interesse vooral uitgaat naar drachtplanten, zoek ik in eerste instantie in de boeken met code 69.63, dus de boeken met Bij-Plant relaties. Zo hoef ik niet alle titels door te lezen, maar alleen maar naar de code te kijken.

Vaak staan er nog andere codes vermeld. Een FIFYTO code die begint met een T staat bv. niet in de bijenbibliotheek maar op een andere plaats.

Sommige boeken in de catalogus zijn (ook) opgenomen in andere bibliotheken van de LUW bv. in de Centrale Bibliotheek of in een van de andere van meer dan 50 filialen en mogelijk onder een andere code. Ongetwijfeld is het een ingewikkelde materie, toch is het de moeite waard de Bijenbibliotheek VBBN-LUW eens op zijn mogelijkheden doorzocht te hebben en van daar uit komt men wellicht er al eens meer achter dat hier een schat verborgen ligt.

Het lenen

Het lenen van boeken gaat als volgt. De eerste keer moet men aan de uitleenbalie een lezerspas aanvragen. Daarbij is legitimatie nodig. De lenerspas wordt direkt ter plaatse gemaakt en die is voorzien van een streepjescode. Ook in het te lenen boek is of komt een streepjes- code. Met een lichtpen worden de twee streepjescodes gelezen en aan elkaar gekoppeld. Zo is dus in de bibliotheekcomputer be-

kend wie op welke datum welk boek leende. U kunt de boeken gedurende drie weken lenen, verlenging is mogelijk (ook telefonisch)

Tenslotte nog dit:

Openingstijden zijn van 8.30 uur tot 17.00 uur

Het telefoonnummer is 08370 - 82264.

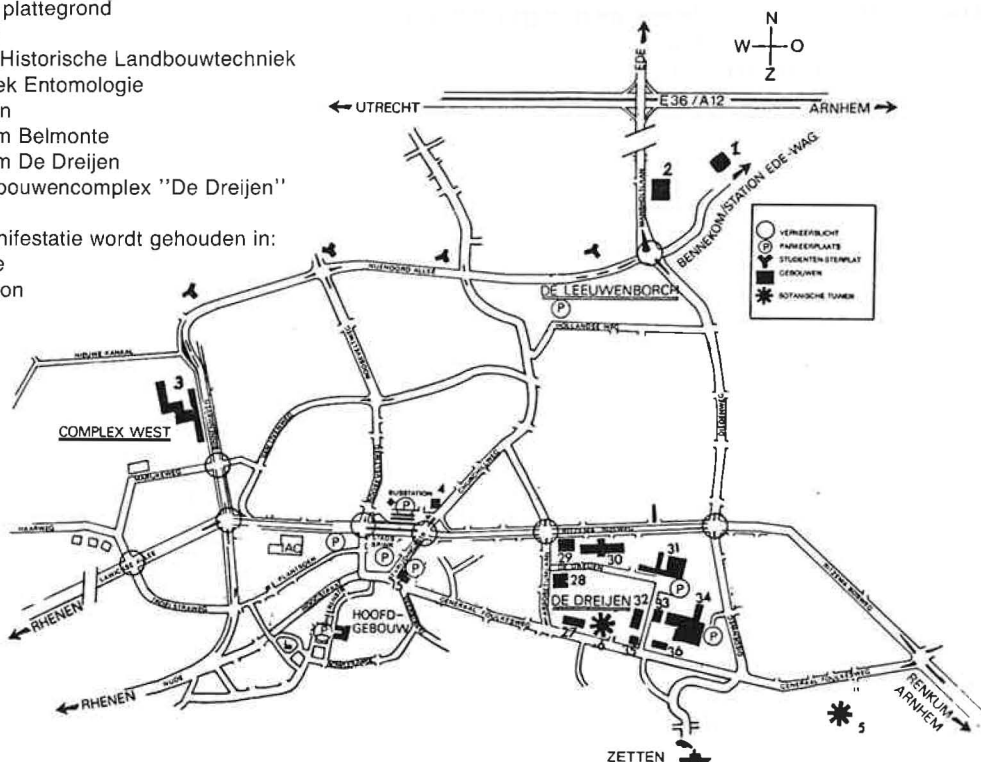
Als u nog aarzelt: het is de moeite waard de bibliotheek te ontdekken.

Verklaring bij plattegrond

1. Bijenhuis
2. Museum Historische Landbouwtechniek
3. Bibliotheek Entomologie
4. Busstation
35. Arboretum Belmonte
36. Arboretum De Dreijen
- 27 t/m 36 gebouwencomplex "De Dreijen"

De imkersmanifestatie wordt gehouden in:

33. Wiskunde
34. Biotechnion

CAD Insectenbestuiving en Bijenhouderij

Het Consulentenschap, nee, ons Consulentenschap viert eerstdaags feest. Naar goed Brabants gebruik dient men van de gelegenheden tot feesten die dit korte leven biedt vooral in dankbaarheid en, vol goede moed voor de toekomstige taak, gebruik te maken. Onlangs mochten we het plaatje hiernaast ontvangen om te laten zien dat de funderingen thans gelegd worden voor het nieuwe gebouw waar we eerder dit jaar een maquette van lieten zien op de voorplaat van het februari-nummer. Het zal niet zo lang meer duren of het onderzoek en de centrale voorlichting voor geheel Nederland gaan vanuit de nieuwbouw van start. Spannende tijden want het gewone werk moet gewoon door blijven gaan en met een half oog moet er toch meegebouwd worden. Vol-

gende maand zullen we laten zien hoe de eerste steen plechtig werd ingemetseld. Intussen leek het de redactie een aardig idee imkerend Nederland vast te laten meeleven en meegroeien naar de Open Dag die ongetwijfeld straks in Hilvarenbeek komen gaat.

Raad van State, Afdeling Rechtspraak doet voor imker gunstige uitspraak

J. Wesdorp

Voor mij ligt een acht pagina's tellend document dat de slotfase vormt van een zich gedurende jaren voortslepend geschil tussen een burger van de Gemeente Leek die, op grond van een allergie, meende dat de buurman ten onrechte door het Gemeentebestuur vergunning was verleend om bijen in zijn achtertuin te hebben. Dank zij de medewerking van de Gemeente Leek, met name van mevr. mr. E.E. Ebens, kunnen we er de lezers de nodige details over geven.

Vermeld moet ook worden dat we op de zaak geattendeerd werden via een krantenknipsel uit het Agra-risch Dagblad (18/2/87) dat Kwekerij de Gentiaan uit Woold (bij Winterswijk) de redactie toestuurde.

Zo'n uitspraak vormt een merkwaardig document, merkwaardig omdat men niet iedere dag met dit soort zaken omgaat. Het kan daarom zijn nut hebben hierover wat naders in het Groentje te vertellen. De mogelijkheid dat iets dergelijks ook elders speelt of wel eens zou kunnen spelen, is niet denkbeeldig. Hoewel het zelden zo zal zijn dat twee gevallen als druppels water op elkaar lijken.

Wat was er in Leek aan de hand? Ik denk niet ver van de waarheid te zijn als ik het als volgt weergeef: Een imker is al sinds 1961 met bijen bezig. Enige jaren terug komt er een zwerm af die in de tuin bij de burens. Paniek bij de buurvrouw die weet dat ze gevoelig is voor bijen, bijen die, dat hoort men wel meer, haar bij voorkeur opzoeken. Ook buurman is boos en zegt dat de imker, omdat hij geen vergunning heeft van het Gemeentebestuur, eigenlijk op grond van een in 1982 ingestelde A.P.V. (Algemene Politieverordening) helemaal geen bijen mag houden zonder toestemming van de Gemeentelijke overheid.

Imker wendt zich dan tot Gemeentebestuur en vraagt vergunning aan en de Gemeente, bekend met de allergie van buurvrouw, vraagt, alvorens tot een besluit te komen, om een medische verklaring. De huisarts doet dat. Ook wendt de Gemeente zich met het probleem tot de VBBN die voorstelt dat, om overlast te voorkomen, de bijen aan de tegenover-gestelde kant van de tuin worden geplaatst; vaststelt dat bijen normaal gesproken niet steken en dat allergie-patienten die in zo hevige mate allergisch zijn een setje medicamenten bij zich zouden behoren te dragen omdat bijen overal wel voorkomen. De overlast zou weinig te betekenen hebben als het aantal volken (men spreekt over zwermen) beperkt zou zijn tot twee.

Het Gemeentebestuur besluit dan, alles overwegend en omdat er zich eigenlijk in het verleden nooit feitelijke problemen hebben voorgedaan, de vergunning aan de imker te verlenen. Maar u weet hoe (sommige) Friezen zijn, ze draaien het schip in de wind en gaan verder.

Het wordt een hele zaak waarin de advocaat van de Gemeente en de advocaat van de allergische buurvrouw naar feiten en argumenten gaan zoeken te-ninde de Raad van State, die tenslotte het oordeel moet geven tot een gunstige uitspraak te bewegen.

Een voorbeeld van het soort proza uit de uitspraak wil ik u niet onthouden:

"Apellante (buurvrouw dus, red.) kweekt in haar tuin bloemen en groente (waarvan de bonen immers ook bloeien) hetgeen met zich meebrengt dat de bijen op zoek naar voedsel zich tevens zullen uitspreiden over de tuin van apellante. Voorts is het zo, dat indien de hoeveelheid voedsel beperkt is door gebrekkige aanwezigheid van bloemen en dergelijke de bijen zich plegen te wenden tot alle zaken die er kleurrijk uitzien en derhalve ook dicht om het huis van apellante zullen zwermen. Een en ander heeft tot gevolg, dat apellante in het geheel niet meer naar buiten zal kunnen (lees tevens: durven) gaan." enz. enz.

De uitspraak van de afdeling Rechtspraak van de Raad van State baseert zich vooral op het feit dat "het niet aannemelijk is dat apellante in zodanig ernstige mate allergisch is voor bijensteken dat verweerders (de Gemeente red.) daarin aanleiding hadden moeten zien tot het weigeren van de gevraagde vergunning."

Laten we hopen dat met deze uitspraak weer rust gekomen is in het mooie Leek en dat de buurvrouw mogelijk met hernieuwd vertrouwen zal genieten van haar tuin, bloemen en wie weet van buurman's bijen die daar een nuttige, ja onmisbare taak te vervullen hebben.

Tot slot van dit verhaal is het goed een gedeelte van een artikel dat voor het CAD door G.J. Elbers geschreven werd in dit verband aan te halen. Het past precies in het bovenstaande kader:

Bijenhouden en overlast voor omwonenden

Hoe voorkomt U overlast?

Het is niet denkbeeldig dat U als imker in een dicht bebouwde omgeving problemen krijgt met omwonenden. Deze problemen ontstaan vaak uit een stuk onbekendheid met bijen. Het voorkomen van problemen door het nemen van maatregelen die overlast kunnen veroorzaken stelt de imker in staat zijn bijen thuis te houden.

Hieronder volgen enkele tips voor het houden van bijen in een dicht bevolkte omgeving:

1. Houd U aan de punten genoemd in de plaatselijke A.P.V.
2. Train Uw bijen op een drinkplaats, zodat zij geen water in de buurt hoeven te zoeken. (Het voorjaar leent zich goed om de bijen op een drinkplaats te leren vliegen.)

3. Werk volgens een bedrijfsmethode, die zwermen zoveel mogelijk voorkomt. Zwermen is voor de imker een prachtig natuurgebeuren, maar omwonenden denken daar vaak anders over.
4. Werk 's avonds of 's morgens in de bijen. Stop wanneer U merkt dat de bijen steeklustig worden.
5. Voorkom roverij bij slingeren of voeren (doe dit alleen 's avonds).
6. Selecteer of houd alleen volken die zachtmoedig zijn (op dit gebied is veel te bereiken). Maak het aantal volken niet te groot al is dit wel eens moeilijk. Let in dit verband ook op de drachtomstandigheden die er zijn. Drie volken leveren soms meer honing dan zes.
7. Besteed een gedeelte van uw tijd aan het geven van informatie aan omwonenden. Een potje honing doet soms meer dan woorden.

Wanneer U bovenstaande punten in acht neemt, blijft er voor U de mogelijkheid Uw liefhebberij dicht bij huis uit te oefenen. Bovendien is de kans dat een politieverordening het houden van bijen verbiedt dan minimaal.

TIPS VAN HET CONSULENTSCHAP Juli/Augustus 1987

1. In de maanden juli en augustus worden al veel winterbijen geboren. Zorg er dus voor dat de bijen goed gevoed zijn.
2. De bijen verzamelen in de zomer stuifmeel op allerlei planten. Bij oppervlakkig waarnemen, door even naar de vliegplank te kijken, lijkt het door het binnengebrachte stuifmeel of de bijen goed halen.
3. Er blijven bijenhouders die de volken na afloop van de klaver- of lindedracht kaal slingeren. Uw volken overwinteren beter als U de voorraad in de broedkamer met rust laat.
4. Staan de bijen op de distel, dan kan het voorkomen dat de distels overwegend vrouwelijk bloeien. Er komt dan geen stuifmeel binnen. Controleer dus regelmatig de stuifmeelvoorraad van de volken op de distel. Hang er zondig stuifmeelramen bij. Stuifmeelvervangingsmiddelen voeren kan desnoods ook.
5. Het invoeren van moeren van een afwijkend ras leidt meestal tot stille moerswisseling. Als u met rasbijen wilt gaan imkeren, koop dan altijd een bevruchtingsvolkje. Of ga naar een koninginneteler in de buurt en haal daar een raam met uitlopend broed met daarop zittende bijen.
6. Het grootbrengen van zo'n minivolkje vergt stuifmeeldracht en veel geduld. Voeren doet u met het bekende jampotje. Wat honing door het suikerwater kan geen kwaad. Geef het warm.
7. Zulke volkjes bouwen graag. Hang er als ze één raam vol bezetten een raam met uitlopend broed bij. Hang dan aan de andere kanten een vel kunstraat. Wel warm blijven voeren! Ga dus niet met vakantie.
8. Wie wel met vakantie gaat, zorgt er voor dat bij zijn (haar) vertrek ieder volk beschikt over twee volle raten met voer en minstens één "stuifmeelplank".
9. Eind augustus moeten de volken minstens tien raten vol bezetten. Zij hebben dan acht ramen met broed. Ramen geen "rijksdaalders"! Volken die dit niet halen moeten verenigd worden. Ook als U aan voorjaarsvereniging doet.
10. Ga alleen maar de hei als U eerst gekeken hebt hoe de hei erbij staat. De hei moet frisse jonge scheuten hebben van voldoende lengte. Een goed heidevolk puilt uit van de bijen. Staat op twee bakken. Onder de honingkamer een rooster. Daaronder een goed leggende moer, acht ramen met broed en twee volle raten met voer. Het broednest rangschikt U zo dat het open broed aan de zijkanen hangt en het uitlopende broed in het midden.

"Bomen en bijen, laat ze maar vrijen"

Fieke Bos-van Noordwijk

Het thema van de boomplantdag 1987 "Boom en Bij" is door de Winterswijkse imkers aangegrepen om op alle basisscholen die daar belangstelling voor hadden, te vertellen over bijen en bomen én waarom die elkaar nodig hebben.

Na een boeiend verhaal bij de prachtige dia's van de heer Hensels konden de leerlingen met al hun zintuigen verder genieten van het aanschouwelijk materiaal dat de imkers hadden meegenomen. Geweldig vonden ze het om te kijken hoe een kast, met raten in verschillende stadia in elkaar zit; te ruiken aan een raat of een doosje propolis; te voelen hoe het is om een imkerjack aan te hebben (en even te blazen aan die vieze stinkpijp); en natuurlijk: te proeven hoe de honing smaakt uit je EIGEN potje honing. In plaats van de traditionele appel die de leerlingen krijgen als dank voor het planten van een boom, vonden we het nu toepasselijk om alle leerlingen een potje honing van 50 gram te geven.

Als vervolg op de bezoeken op school boden we de leerlingen ook de gelegenheid om een excursie te maken naar een bijenstal om daar het bijengebeuren, compleet met demonstratiekastje, van dichtbij mee te maken.

Boomfeestdag 1987 werd op deze manier voor kinderen, onderwijzers én imkers in Winterswijk een waar feest.

En of we er nu mee stoppen? In tegendeel. We hebben nu de smaak te pakken. Nog vele jaren hopen we de kinderen te kunnen laten genieten van al dat wonderlijks dat het bijengebeuren ons biedt. Want bomen en bijen? Laat ze maar vrijen!

Ook voor de kinder-bijenboeken was veel belangstelling. Mede gestimuleerd door een wedstrijd wilden de kinderen nóg meer weten en zien van die wonderlijke wereld van de bijen. De opdracht voor de wedstrijd was: "Maak met je groep (klas) één of meer werkstuk(ken) of poster(s) waarop je laat zien dat bomen en bijen elkaar nodig hebben."

De leerlingen van een 10-tal scholen hebben het hele bijen-bomenverhaal werkelijk schitterend verwerkt. Op de drachtplantenmarkt van 9 mei zorgden deze werkstukken dan ook voor een prachtige versiering van het terrein. De jurering ervan was zó moeilijk dat we niet één, maar drie groepen beloond hebben met een prijs: een pakket waarmee iedere leerling een waskaars kan maken.

Alle zintuigen komen er aan te pas: de meester ruikt aan propolis; een jongen snoept honing; een ander voelt een imkerjack en een derde kijkt naar een half-uitgebouwde raat.

*Bij de school in Kloosterhaar werd een acacia geplant (*Robinia pseudoacacia*). Het werk werd geklaard door de 2 oudste en 2 jongste leerlingen. De bijen zijn in de handenarbeidlessen gemaakt.*

Van de vele activiteiten die er door het land plaats gevonden hebben op het feest van de Boomplantdag, dringt af en toe iets tot de redactie met een praatje en een plaatje door. Zo ook van de heer H.W.Dimmendaal uit Bruchterveld, die vertelde hoe men op de openbare basisschool "Cantecleer" in Kloosterhaar het evenement vierde. Ik heb gauw voor U opgezocht waar in Nederland u dit allemaal vinden moet. Laat ik maar zeggen op een steenworp afstand van de Duitse grens tussen Almelo en Koevorden.

In de gemeente Hardenberg

In ieder geval in de Gemeente Hardenberg, even ten oosten van Ommen, want de Plantsoenendienst van die Gemeente was een tweetal weken voor de grote dag al actief door alle acht groepen van de basisschool uit te rusten met het nodige takkenmateriaal, voorzien van naamkaartjes, waaraan "geleerd" kon worden. Eerst zaten de takken nog in knop, maar in de warmte van het lokaal kon men natuurlijk het lente-proces van dag tot dag op zijn gemak volgen. Tijdens de week waarin de Boomplantdag viel waren de lessen afgestemd op het thema "Bomen en Bijen". Ondertussen stonden de wilgekatjes door de gehele school te bloeien dat het een lust was.

Goed materiaal

Men heeft veel nut en steun gehad van het goede materiaal dat de school ondertussen verzameld had. In de eerste plaats de bomenmappen van het Landelijk Comité Nationale Boomfeestdag. Veel werd ook gewerkt met o.a. de tekeningen uit de Bijenles, een uitgave van het Bijenhuis. De heer Dimmendaal zegt dan:

"Daar ik immer ben en onderwijzer aan de school, had ik de gelegenheid om eens goed wat bijenmaterialen ten toon te stellen. Ik heb de leerlingen vooral laten zien hoe raten worden uitgebouwd en wat er in een bijenkast zit. Ook de foto's op de voorzijde van diverse jaargangen Groentjes deden het goed op de prikborden. De plaatselijke bibliotheek stelde veel bijenboeken beschikbaar."

Enthousiasme deed de rest

Men had voor de eerste dag van de week de heer ten Bergh, voorzitter van de imkersvereniging Almelo weten uit te nodigen. Zowel voor de vierjarigen als voor de oudste leerlingen wist hij met duidelijke films en dia's het verhaal van de imker te vertellen. Zijn enthousiasme deed de rest.

De brief eindigt met "Al met al werd het door iedereen als plezierig ervaren om een paar dagen met dit thema bezig te zijn. Dat wilden we u graag laten weten".

Kort verslag van de Hoofdbestuursvergadering dd. 21 mei 1987 in het Bijenhuis te Wageningen

1. Een kleine commissie uit het Hoofdbestuur boog zich in de afgelopen maanden over de vraag of het wenselijk zou zijn enkele wijzigingen in de structuur van het VBBN bestuur aan te brengen teneinde een slagvaardiger beleid mogelijk te maken. Verder of het wenselijk zou zijn de regels voor de verkiezing van de Algemeen Voorzitter aan te passen en een mogelijke economische binding van HB leden met privé zaken in de Statuten en/of Huishoudelijke Reglement te regelen. De commissie legde de vergadering een aantal voorstellen voor.
Na discussie besloot het HB de volgende kwesties ter beoordeling aan mr. den Bruigom voor te leggen:
 - leden van het Dagelijks Bestuur worden ontheven van hun taak als groepsvertegenwoordiger. Zij blijven wél lid van het Hoofdbestuur. Zij zullen ieder "vakinhoudelijk" belast worden met een eigen specialisme, waardoor het Dagelijks Bestuur zich nog meer dan tot nu toe met bestuurlijke zaken bezig kan houden. In de groepen van de DB leden zullen dan nieuwe HB leden moeten worden benoemd; zij zullen méér aandacht kunnen geven aan de groep.
 - De Algemeen Voorzitter van de VBBN zal worden gekozen uit een of meer kandidaten. De Statuten schrijven nú voor dat de voorzitter uit een voordracht van drie kandidaten gekozen moet worden, niet meer en niet minder, hetgeen in de praktijk problemen geeft.
 - In de Statuten op te nemen dat het HB leden (maar ook de redakteur, personeelsleden en mogelijk commissieleden) niet is toegestaan, gebruik makend van hun functie binnen de VBBN, dusdanige activiteiten, verband houdend met de imkerij, te ontplooien die hen geldelijk gewin opleveren, dan wel kennis van zaken aan te wenden om de besluitvorming binnen het HB te beïnvloeden ten eigen gunste.
2. De resultaten over de eerste helft van het boekjaar zien er niet ongunstig uit. De afzet van afdeling Handel loopt momenteel goed. Dhr. van Deelen is inmiddels in dienst getreden ter versteviging van het management. Ten opzichte van maart 1986 is het aantal leden met 80 teruggelopen.
Naar het zich laat aanzien zal het financieel resultaat van de vereniging, conform de begroting uitkomen.
3. Ruime aandacht kreeg uiteraard ook het zoeken naar een opvolger van dhr. J. Wesdorp als redakteur. Gedacht wordt in de richting van de benoeming van een hoofdredakteur die de eindverantwoordelijkheid draagt voor de inhoudelijke kant van het Groentje.
Daarnaast zou een z.g. "bureauredakteur" het technische werk zoals lay-out en vormgeving voor zijn rekening moeten nemen. Het secretariaat verzorgt het verenigingsnieuws en de advertenties en is tevens postbus voor inkomende stukken.
4. De gemeente Berlicum (NB) heeft op verzoek van de plaatselijke imkersvereniging (NCB) aan minister Braks verzocht steun te verlenen bij de bestrijding van de Varroa en een bestrijdingsplicht in te stellen. Afd. Bijenteelt van het LBS zal vóór 1 juli een nota met een advies in deze aan de minister zenden.
5. De koninginneteeltcommissie zal zeer binnenkort bijéén komen om naar aanleiding van het onlangs verschenen "rapport Commissie van Heermert" een advies op te stellen. Dit zal aan het DB en HB voorgelegd worden.
6. De groep "Contact Imker en Wetenschap" heeft een plan ontworpen voor een lezingencyclus over de bestrijding van de Varroa-mijt waaraan zeer vooraanstaande wetenschappers uit heel Europa hun medewerking willen verlenen. De groep, die voor de realisering van het plan een stichting in het leven heeft geroepen verzoekt de VBBN om geldelijke steun te verlenen (Vanuit de E.E.G. is een bedrag beschikbaar voor activiteiten op het gebied van voorlichting over de bestrijding van de Varroa mijt). Het HB staat hier in principe positief tegenover, mits aan zekere voorwaarden is voldaan.
7. Binnen het HB is er een voorstel tot instelling van een imkerteknische commissie gedaan. Het HB besloot hier voorsnóg niet toe over te gaan, maar te zoeken naar alternatieve mogelijkheden om aan imkerteknische zaken meer bestuurlijke aandacht te geven.

Toch bestolen

De heer Henk van Gasteren overkwam het dat hem schade door diefstal werd toegebracht en – u raadt het al – de schaderegeling kwam hem onvoldoende voor. Hij was bestolen en blijft zich ondanks de verzekering bestolen voelen. Hij schrijft daarover in de hieronder volgende brief en het lijkt goed die te publiceren omdat een gewaarschuwd imker als altijd voor twee geldt. Ook het Hoofdbetuur zal zich ongetwijfeld over het probleem "verzekeringen" in een risicovolle tijd buigen, temeer nodig omdat de dieven altijd geacht kunnen worden imkers te zijn. We hopen dat het tijdstip niet ver meer is dat we in een uitvoerig: "zo imkert mijn buurman" artikel aandacht schenken aan dit soort duistere figuren omdat er een gepakt werd. Maar terzake. Hieronder volgt de brief van de heer van Gasteren, waarop zeker in een volgend nummer, na voldoende ruggespraak, zal worden teruggekomen.

De VBBN heeft voor haar leden een collectieve bijenverzekering afgesloten. Ieder lid is daardoor verzekerd tegen brand, storm, diefstal en transport-schade. De WA dekking gaat tot een maximum van f 1.000.000. Ondanks de f 50,- eigen risico geeft je dat toch een veilig gevoel nietwaar?

Jawel, tot je werkelijk met deze verzekering te maken krijgt. Op 15 januari jl. werd mij een van mijn bijenkasten gestolen. De dief had kennis van zaken en zocht de beste kast uit. Deze kast, op 20 ramen ingewinterd en in 1984 nieuw aangeschaft, vertegenwoordigde een waarde van ruim f 270,-. Het door de VBBN verschaftte schade-aangifteformulier vroeg "een nauwkeurige omschrijving van de geleden schade en specificatie van het schadebedrag met omschrijving van soort kasten, ouderdom" enz.

Zelfs de secretaris van mijn imkersvereniging moest beoordelen of mijn opgegeven schade in overeenstemming was met de werkelijke schade.

Enkele weken later ontving ik een vergoeding van f 75,-. Bij navraag aan het secretariaat van de VBBN bleek de verzekeringsmaatschappij bij diverse voorvallen vaste uitkeringsbedragen te hanteren. Laat ik nou in de veronderstelling zijn, en met mij veel aangesloten imkers, dat de Vereniging een degelijke verzekering had afgesloten voor haar leden en dat de werkelijke schade zou worden vergoed behoudens het eigen risico.

Het Groentje van november '83 meldt op p.308 dat de Stad Rotterdam de lopende verzekering per 1/1/'84 heeft opgezegd. Dhr. Pater krijgt mandaat een nieuwe verzekering af te sluiten. In febr. 1984 wordt op p.53 trots gemeld dat er nu een nieuwe verzekering is afgesloten tegen een veel lagere premie.

In mrt. '84 wordt op p. 97 gezegd dat "een volgende keer" het een en ander over de uitkeringsnormen zal worden verteld. Daarna niets meer gelezen. Er is dus nu flink op premie bezuinigd maar zijn de leden hiermee gebaat?

Als er gekozen wordt voor een andere verzekering met een lagere premie heeft de VBBN de plicht de veranderde uitkeringsnormen, die hiervan het gevolg zijn, alsmede de vastgestelde uitkeringsbedragen aan haar leden bekend te maken.

Ik wil dan ook verzoeken meer duidelijkheid te verschaffen over de huidige verzekering en bovendien in te gaan op mijn vraag of door deze verzekering de belangen van de leden wel voldoende behartigd worden.

w.g. H.v. Gasteren.

UNIEK BIJENPARK IN NUNSPEET

Op 13 september afgelopen jaar werd in Nunspeet, onder zeer grote belangstelling van vele autoriteiten, genodigden en belangstellende, door de burgemeester, de heer C.de Kovel, het unieke bijenpark met verenigingslokaal (kosten ruim f 100.000,-) geopend door het openen van de vliegplank van een bijenkast. De burgemeester gekleed in een imkersjack lichtte vervolgens het deksel van de kast waardoor enige boeketten met bloemen tevoorschijn kwamen die aan enkele dames werden overhandigd. De bloemen en de bijen symboliseerden hier de unieke samenwerking die aan de basis ligt van dit ongeveer 4,5 ha grote park: de ideeën voor respectievelijk een bijenpark en een heemtuin zijn door de afdelingen Nunspeet van het I.V.N. en de VBBN samengevoegd waardoor in samenwerking met de Gemeente Nunspeet en de Provincie, dit unieke park is ontstaan. Natuurlijk moet alles, de planten, de taakverdeling en tal van andere zaken nog groeien, maar om te beginnen is er ons prachtige park met daarop een verenigingsgebouwtje, waar we iedereen kunnen ontvangen. Op 20 juni werd er "open dag" gehouden om te tonen dat dit geen grootspraak is. In het park waar de mensen van het I.V.N. met allerlei plantenhoeken bezig zijn en de mensen van de VBBN met bijen, moet nog een instructiehoek gerealiseerd worden waar met bijen gedemonstreerd kan worden. Onze afdeling kan hier allerlei educatief werk doen, er kunnen niet alleen scholen maar ook groepen volwassenen worden ontvangen, er kunnen lessen gegeven worden enz. Al met al een aanwinst voor Nunspeet maar ook voor de VBBN in het algemeen. Belangstellenden zijn altijd welkom, met de Depôthouder kunt u een afspraak maken voor een eventueel bezoek.

Dhr.K. Bouw, afd. Nunspeet.

Welhaast een traditie is het geworden om in het juli-augustusnummer, aandacht te geven aan het vakantie probleem: het nuttige (van de bijen) te koppelen aan het aangename: eruit te vliegen.

Dat is meestal maar op één manier te doen nl. door in de te bezoeken al dan niet verre oorden met imkers te spreken en/of musea te bekijken, waar, in het laatste geval men dingen voor imker en niet-imker netjes op een rijtje heeft gezet. Wel natuurlijk goed oppassen dat de enthousiast beleiden hobby het plezier van de reisgenoten niet teveel in de weg zit. Een beetje mag misschien wel, maar hoeft u voor: hē alweer bijen.

Maar goed, laten we op weg gaan en zien wat we traditioneel in eigen land te bieden hebben en dat laten volgen door wat er in drie buitenland te beleven is waarover we weet hebben gekregen, te weten Polen, Frankrijk en Engeland.

Het eigen land, eerst Wageningen

Mogelijk dat u al van plan was in september de imkersmanifestatie te bezoeken, dan kunt u desgewenst een bezoek aan Wageningen, het hart van de VBBN-organisatie, tot die tijd opschorten. Maar misschien ook vindt u dat er altijd wel wat in Wageningen de moeite van uw bezoek waard is: de Bijenbibliotheek misschien; het Arboretum? Ik geloof dat als u er eenmaal de weg kent, men er zich meer en meer thuis gaat voelen. Zeker zou u de bijenteeltexpositie in het Bijenhuis eens moeten gaan bekijken en de drachtplantentuin is altijd interessant. De expositie is, zoals bekend op Woensdag en Donderdag middagen gratis toegankelijk voor VBBN-leden, volwassenen betalen een rijksdaalder, kinderen beneden 12 jaar half geld.

Als de belangstelling voldoende groot is op zo'n middag worden ook bijenfilms gedraaid. Overigens voor groepsafspraken is de expositie ook op andere dagen open te stellen. Bel slechts Wageningen, het bekende nummer.

Naar Hilvarenbeek in het Zuiden

Als u het vorige Groentje op p. 185 neemt heeft u eigenlijk al voldoende informatie om gehoor te geven aan het zinnige voornemen om toch dat, al door ir. Mommers aangelegde, drachtplantenarboretum dat nu onder de hoede van de Vrienden van de Ambrosiushoeve staat, eens met een bezoek te vereren. U weet hoe er te komen? Gewoon de richting Hilvarenbeek volgen en dan naar de Beekse Bergen rijden. De Ambrosiushoeve ligt vlak naast het parkeerterrein van het pretpark de Beekse Bergen. Er is in de nabijheid van Tilburg naar mij door de heer Van Riel verzekerd wordt (hij leidt u in het Arboretum waarschijnlijk rond) nog veel natuurschoon te beleven.

Speciaal werd een bezoek aan de Loonse en Drunense Duinen en aan de Kampinase-heide, (Natuurmonumenten) aanbevolen. Grote stukken van die heide zijn nog intact en er wordt alles aan gedaan om dat zo te houden.

Drie bijenteeltmusea in het midden van het land

In de eerste plaats willen we het aardige met veel smaak ingerichte museum in Zoelen noemen, eigenlijk een annex van een voorspoedige honinghandel en kaarsentrekkerij, waarbij graag ingespeeld wordt op de daaraan verwante nostalgische trekjes. Maar daar is het tenslotte een museum voor. Een nog centraler gelegen museum is dat te Odijk, een museum van de Gemeente Bunnik/Houten, waar de befaamde plaatselijke imkersvereniging alles mee van doen heeft. Ook daarover werd op verschillende plaatsen in het vorige nummer al het nodige gemeld (p. 188, 189 en 190). Niet vermeld werd dat het Bunniks gemeentebestuur voor de komende jaren het museum een flinke financiële injectie heeft gegeven zodat het mogelijk uit zal kunnen groeien tot een nationaal fruit- en bijenmuseum. Er zijn voor de tentoonstelling verschillende nieuwe stukken verkregen, de tentoonstelling is heringericht, er is hard gewerkt en de pannekoeken zijn... daarover kon u ook in het vorige nummer lezen.

Het derde museum in het midden van het land is dat wat in het Arnhemse Openlucht museum gelegen is. U weet wel dat is het museum dat in de bezuinigingswoede bijna fjngemalen was. Nederland, let op uw zaak; bijentelers, let op uw bijenmuseum-belangen. Bezoek ze, nu of in de toekomst.

Het (noord)oosten van het land

Twee jaar geleden waren we te gast in het Emmense Noorder Dierenpark en vertelden over de vernieuwende museale aanpak van dit (kleine) ongesubsidieerde Dierenpark en met name over het "Biochron", dat een beeld van de ontwikkelingsgang van de aarde tracht te vertellen en over de vlindertuin. Niet aflatend is het enthousiasme van de leiding van dit park om steeds weer met andere middelen het grote publiek enerzijds waardevolle dingen bij te brengen, anderzijds toch de daartoe benodigde inkomsten te putten uit een op de massamarkt gerichte aanpak. In mei '87 werd er een expositie over het "Milieu" geopend, een thema wat thans door de hele dierenwereld heenloopt. Alle educatieborden bij de dierenonderkomens zijn bv. rond dit thema geschreven. Er is een lesdoois samengesteld om samen met het onderwijs aan de milieuproblematiek aandacht te kunnen geven en men heeft dat heel inventief gedaan. Ik zou zeggen: u moet het zelf maar eens gaan zien: milieu educatie op een spannende en boeien-

de wijze bedreven. Ik denk dat u niet teleurgesteld zult zijn.

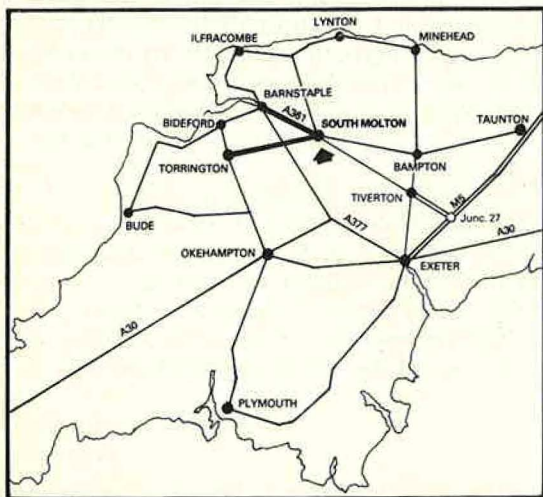
Het noorden

Mochten uw schreden zich richten naar het Hytelân, dan zou ik in overweging nemen om het museum in Dokkum eens te gaan bekijken, omdat een tentoonstelling "van Bloem tot Honing" natuurlijkerwijs iedere imker iets te zeggen zal hebben. Op p. 145 (meinummer) kunt u alle gewenste details vinden. Dokkum zelf is Nederland's noordelijkste stad, is een van de "11 steden" en is ook verder alleszins de moeite waard.

Naar Engeland? Devon misschien?

In dit vakantie nummer willen we u vooral niet onthouden dat de heer Bakker uit Hilversum enthousiast terug kwam van een bezoek aan North Devon in Engeland, waar hij de Quince Honey Farm bezocht. Als u dus die richting uitgaat dan moet u maar eens aangaan in South Molton, bijgaand kaartje zal u de weg wel wijzen naar de bijenhoerderij, die volgens de heer Bakker, de grootste is in Groot Brittannië. Hij was het meest onder de indruk van de kasten, die, op de druk van een knop opengaan en weer sluiten, zodat men het gehele bijenleven binnenin kan meeleven. Dank zij een warmtelamp kan men dan zonder dat het bijenleven er door gestoord word, de verzorging van jonge larven en gesloten cellen, de bijendans, de hofstaat en alle verder bijenleven meeleven. Maar dit is slechts een onderdeel van de verdere "show".

De heer Bakker vertelt verder dat deze bijenboerderij 1500 kasten heeft uitstaan in de omgeving en dat

LIVING WONDER OF WILD EXMOOR HONEYBEES

Open all day, every day (rain or shine)
Shop for Honey and Beeswax products
Cafe Picnic Area Ample Free Parking

Admission: Adults £1.00 Accompanied children: FREE
South Molton North Devon Tel: South Molton (07695) 2401

het transport ervan met acht vrachtwagens geregeld wordt.

There is no business like bee-business. . . ? Hoe dit ook zijn mag, het lijkt me alleszins de moeite waard deze tip eens op te volgen. Veel dank daarvoor heer Bakker.

Naar Polen?

De late beslissers, zij die niet wisten of ze wel naar Warschau of niet naar Warschau zouden willen gaan (ik ken ze, schrijver dezes heeft lang getwijfeld), zouden nog bij de organisator van het op 19-25 augustus plaats vindende evenement kunnen informeren of er nog laatste mogelijkheden zijn. U moet altijd rekening houden met lange wachttijden voor visa enz. met andere woorden, het is kort dag. Maar we geven toch nog door dat het bureau "Special Traffic" (aangesloten ANVR, IATA) telefonisch te bereiken is op no 020-683121 en dat zij in de beste positie zijn om uw kansen, om nog aan zo'n uniek congres deel te nemen in te schatten.

NAAR FRANKRIJK DAN?

Als dan Frankrijk uw vakantiebestemming is, Noord Frankrijk misschien, dan moet u eens opzoeken een plaatsje Giffaumont, ruwweg tussen Troyes en Nancy. Er is daar een merengebied en u moet zijn aan de oever van het Lac du Der.

Daar vindt u La Grange aux Abeilles, waarop Jan en Alien Hermans uit Geldrop ons attent maakten. "Zeker een bezichtiging waard" zeggen ze, voor wie eens in de buurt komt. "Bijhouden zoals het vroeger ging, veel oude werktuigen, maar ook de moderne worden er tentoongesteld. Als ondersteuning is er een film over het imkeren."

Ook voor deze reistip willen we J. en A. Hermans graag onze dank overbrengen, evenals voor de Ansicht die een inzicht verschaft van wat u er allemaal kunt verwachten.

MAAR WAAR U OOK NAAR TOE GAAT, DE REDAKTIE WENST U GOEDE VAKANTIEDAGEN.

IMKERS, breng een bezoek aan het Bijenmuseum te Odijk, het grootste van Nederland. Individueel of in groepsverband. Voor groepen op afspraak dagelijks geopend onder deskundige rondleiding. Voor individuele bezoekers rondleidingen op woensdag, zaterdag en zondagmiddag om 16.00 uur. Onderdeel van Pannekoekenrestaurant "Aan de Vork", De Vork 2, 3984 PA Odijk (gem. Bunnik).

VOORAANKONDIGING LEZINGENCYCLYS OVERLEVINGSSTRATEGIE VAN DE VARROA-MIJT

De komst van de Varroamijt heeft veel in de imkerwereld in beweging gebracht. De belangstelling was aanvankelijk gericht op het bestrijden van de mijt, toch heeft de Varroa de imkers ook aangespoord tot "Umdenken" en de tot nu toe gevolgde werkwijze kritisch te bezien in het besef in de toekomst te moeten imkeren mét de Varroa mijt. Daarbij is van belang het Varroa probleem te bekijken vanuit de parasiet zelf: zijn overlevingsstrategie. Om de discussie hierover te stimuleren heeft een groep imkers de volgende onderzoekers uitgenodigd om elk vanuit zijn eigen vakgebied het thema te behandelen.

Op 17/10/87 dr. J. Bretschko uit Graz

Op 14/11/87 dr. G. Liebig uit Hohenheim

Op 16/1/88 prof. dr. N. Koeniger uit Oberursel

Op 20/2/88 dr. L. Gerig uit Liebfeld

Op 19/3/88 prof. dr. W. Drescher uit Bonn

Alle lezingen worden gehouden in de Uithof te Utrecht. Nadere, uitvoerige informatie volgt.

Namens de groep,
H. Dijkema.

Op 27 april overleed ons bestuurslid

**LAMBERTUS HENDRIK
TELLMAN**

op de leeftijd van 70 jaar.
Jarenlang diende hij "Reggedal"
als penningmeester en secretaris.

Hij was een stuwende kracht voor de vereniging, voorbeeldig imker, en stelde het belang van de bij voor de mens en de natuur centraal. Wij wensen zijn vrouw, zoon en verdere familieleden veel sterkte toe om dit verlies te dragen.

Bestuur en leden van "Reggedal"
te Diepenheim.

Op 17 mei 1987 overleed op bijna 88-jarige leeftijd de heer

K. GRAANSTRA

Hij was bijna zeventig jaar een zeer gewaardeerd lid van onze afdeling waarvan vele jaren als bestuurslid. Het imkeren was zijn lust en zijn leven.
Wij zullen hem missen.

Bestuur en leden van de
imkersvereniging "Nietap".

Op 27 mei 1987 overleed ons trouwe lid

HERMANNES ONDERDIJK

op de leeftijd van 53 jaar.
Met hem verliest de vereniging een trouw en enthousiast lid.
Wij wensen zijn vrouw en kinderen veel sterkte toe.

Bestuur en leden
afdeling Heino.

Op 8 april 1987 overleed

ANNE KNEVELMAN

op 72 jarige leeftijd. Hij was een trouw lid van onze vereniging en heeft zich meer dan 50 jaar actief met het bijhouden bezig gehouden. Wij wensen zijn vrouw veel sterkte tot om dit grote verlies te dragen.

Bestuur en leden
Sub-ver. Jubbega e.o.

Met leedwezen hebben wij kennis genomen van het plotse-
ling overlijden van ons lid en tevens bestuurslid

G.W. VAN KEULEN

op de leeftijd van 71 jaar. Met hem verliest de vereniging een trouw en enthousiast lid en zo zal hij lang in onze herinnering blijven. Wij wensen zijn vrouw, kinderen en kleinkinderen veel sterkte toe in deze moeilijke tijd.

De Bijenvereniging
Oudleusden e.o.

Imkerij v.d. „BEEKSTERHOF”

Biedt aan: CARNICA koninginnen à f 25,—
CARNICA volken op 3 ramen f 65,—
CARNICA volken op 6 ramen f 90,—

Binnenkort ook te leveren
Carnica koninginnen stam Troiseck.

Levering in overleg of op bestelling.

Imkerij v.d. Beeksterhof
De Kolonie 23, 7707 SB Balkbrug. Tel. 05230-12822.

IMKERSMANIFESTATIE 1987

Is het eigenlijk nog wel nodig de op zaterdag 12 september aanstaande te houden Imkersmanifestatie onder uw aandacht te brengen? Het gevarieerde programma voor deze dag werd in mei gepubliceerd en in het juni-nummer van het maandblad "Bijenteelt" verzochten wij u het daarbij ingesloten aanmeldingsformulier VOOR 15 JULI aan het Bijenhuis te zenden wanneer u zich voor deze dag wilt opgeven. De eerste reacties die bij het Bijenhuis zijn binnengekomen zijn van dien aard dat de voorbereidingscommissie rekent op een grote belangstelling voor de Manifestatie. Wij hebben er begrip voor dat velen van u, gezien de datum waarop de manifestatie wordt gehouden, nog niet hebben gereageerd. Het is in verband met de vele afspraken die de voorbereidingscommissie moet maken van belang op de 15e juli te weten hoeveel mensen op 12 september naar Wageningen komen.

Het programmaboekje en de toegangskaarten worden u toegezonden wanneer de deelnemerskosten (f 10,— per persoon) zijn gestort op giro- of bankrekening van de VBBN te Wageningen (zie aanmeldingsformulier).

SPEURBIJTJES

Opgave schriftelijk. Tarief: 20 woorden f 7,50, elk woord meer 35 cent; te voldoen bij vooruitbetaling door storting op giro 846801 t.n.v. VBBN Wageningen.

TE KOOP: 3 spaarkasten (elk 2 BK + 1 HK + dekplank en bodem). Prijs n.o.t.k. Tel. 030-792622 (Soest).

TE KOOP: 10 bijenkasten, 3 volken met toebehoren + Bernard motor waterpomp. Inl. G. Schild. Tel. 030-717441 (Utrecht).

TE KOOP: 10 bijenvolken in kasten of op ramen en twee honingslingers. Tel. 05470-73477 (Goor).

TE KOOP: gebruikte 10- en 6-raams bijenkasten, model spaarkast. E. Vahrmeijer, Bakkerstraat 8, Hilversum. Tel. 035-851294.

TE KOOP: een slinger (Prisma) z.g.a.n., honingzeef en enkele jaargangen "Bijenteelt" 1984 t/m 1987. Tel. 080-443109 (Nijmegen).

TE KOOP wegens omstandigheden: 5 prima bijenvolken in zo goed als nieuwe spaarkasten. P.Koopman. Tel. 05283-1378 (Tiendeveen).

TE KOOP: 5 bijenvolken in spaarkasten en 3-raams honingslinter. Tel. 03404-16431. (Zeist).

TE HUUR bij imker: vrij en rustig gelegen woongedeelte van verbouwde woonboerderij, ingericht voor 6 personen, van alle comfort voorzien; in de z.o.h. van Friesland. Tel. 05160-2636.

BIJENSTAND Fa. H.T. VAN DAM & ZN., JUBBEGA (Fr.), ☎ 05165 - 13 82

kan U alles leveren voor de moderne bijenteelt.

Kunstraat, bijenwoningen en onderdelen uit eigen werkplaatsen. Door eigen steeds grotere importen van diverse gereedschappen steeds bij ons de laagste prijzen. Tevens voor **weder-verkoop** diverse kleuren meubelwas en honing van de fijnste kwaliteiten.

Vraagt onze prijscourant van materialen en/of meubelwas en honing even aan. Wij zenden U die gaarne gratis toe.

Wij komen weer op de te houden Bijenmarkten.

Verbetering artikel zwermverhinderend, p. 139.

Gelukkig werd de redactie door het Consulent-schap geattendeerd op een storende drukfout in de rechterkolom op ongeveer eenderde deel van onderen. De zin daar moet luiden: "Alle raten uit onderbak 1 worden in onderbak 1 (i.p.v. 2) afgeslagen."

Een verdere opmerking: De $\pm$ 2 kilo jonge bijen die een veger worden meegegeven in het verklarende redactionele cursiefje daaronder, vindt het Consulent-schap aan de hoge kant. Ik zou, net als de slager, willen zegen: mag het wat meer? oftewel, liever te groot dan te zuinig.

MEER KWALITEIT, VOOR MINDER GELD

- * Bijenteelt-produkten
- * Imkers-benodigdheden
- * Houtbewerking; speciaalopdrachten
- * Dienstverl., kurs., advies, etc.

Vraag nu gratis prijslijst en verkoopadressen aan.

Imkerij; onderwijs-proef-bedrijf i.o.

Postbus 2150 / Zuidbuurt 91

(op afspr. en iedere za.)

VLAARDINGEN tel. 010 - 4746685

Landinzicht

BIJENSTAND „DE BIJENKORF“

Sinds 1897

Al 90 jaar het adres van vakkennis en kwaliteit, ten dienste van onze imkers.

Ruime sortering imkersartikelen en specialiteiten zoals:

Honingkoek en bonbons, honingmede en likeur, honingzeep, bijenwaskaarsen enz.

HONING stuifmeel (pollen) en meubelwas voor wederverkoop.

Ons magazijn is geopend van maandag t/m zaterdag van 08.00 tot 18.00 uur.
In het seizoen tot 21.00 uur.

HOEVELAKENSEWEG 144 - 3784 WK TERSCHUUR
Telefoon 03426 - 1978 of 2167 - postrekening 2622

Bij verkoop aan huis, in winkel, op markt of braderie: met **honing en honingprodukten** van „De Rit“ hebt U altijd succes! Vraag prijslijst!!

„De Rit“, Retseijstr. 4, 4011 JP Zoelen. Tel. 03448-1653

Bezoek Imkerijmuseum „De Zoete Inval“.

Een ideaal uitstapje voor U, Uw gezin en Uw vereniging! Vraag folder!!

„De Zoete Inval“, Hogestraat 1, 4011 KA Zoelen, Tel. 03448-2249

imkers agenda

8 juli Steenwijk

Bijenmarkt op het Marktplaatsje te Steenwijk. De markt duurt van 08.00 tot 14.30 uur. Inl. bij G. Hahn. Tel. 05210-16177.

11 juli Uddel

Bijenmarkt bij "Blanke Schot" aan de Garderenseweg te Uddel. De markt duurt van 08.00 tot 16.00 uur. Inl. bij: dhr.vd. Brink. Tel. 05770-1351.

18 juli Ommen

Bijenmarkt op het Marktplaatsje Voormars te Ommen. De markt duurt van 08.00 tot 12.00 uur. Inl. bij dhr. Spijker. Tel. 05291-1898.

21 juli Veenendaal

Bijenmarkt op Sportpark Panhuis te Veenendaal. De markt duurt van 07.00 tot 14.00 uur. Inl. bij dhr. Korving. Tel. 08385-21613.

25 juli Nunspeet

Bijenmarkt op de Markt (bij het Gemeentehuis) te Nunspeet. De markt duurt van 08.00 tot 12.00 uur. Inl. bij: dhr. Bouw. Tel. 03412-54920.

25 juli Beilen

Ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de imkersvereniging "Eendracht" te Beilen e.o., wordt het Beiler Bijenfeest gehouden van 10.00 tot 16.00 uur op het terrein van Hotel "Muller", de Palz 7 te Beilen. Inl. bij secr. Tel. 05930-3052.

1 augustus Zuidlaren

Markt van Melk en Honing op de Ekkelkamp naast de Prins Bernhardhoeve. Tijd van 09.00 tot 15.00 uur. Honingkeuring, tevens open Drents kampioenschap. Per aangevoerd bijenvolk f 2,50 premie. De vele activiteiten maken het bezoeken van deze markt tot een belevenis. Inl. bij G. Freije. Tel. 05905-2584, zie Groentje juni p. 164.

1 augustus Zutphen

Honing- en milieumarkt te Zutphen. Inl. bij dhr. Tempelmans Plat. Tel. 05750-24829.

5 augustus Epe

Bijenmarkt. De bijen- en honingmarkt in Epe wordt voor de vijfde maal ook een "uitvindingsmarkt". Een jury zal nieuwe imkersartikelen beoordelen op originaliteit en bruikbaarheid. Heeft u ook iets bij te dragen, ook al is het bescheiden, kom dan naar Epe. Aanmeldingen voor de "ook iets uitgevonden" markt aan het secretariaat te Epe, Oude Oenerweg 6. Tel. 05780-13876. De markt duurt van 09.00 tot 13.00 uur.

15 augustus Delft

Bijenmarkt in het centrum van Delft. De markt duurt van 10.00 tot 17.00 uur. Inl. bij dhr. Tas. Tel. 015-620298.

5 september Stadskanaal

Bijenmarkt op het Ministerplein in het centrum van Stadskanaal. De markt duurt van 09.00 tot 16.00 uur. Inl. bij dhr. Hillebrands. Tel. 05990-13388.

12 september Wageningen

Imkersmanifestatie te Wageningen. (zie elders in dit blad) Het programma vindt u in het mei nummer.

12 september Bussum

Gooise Honing- en Bijenmarkt in eigen Bijentuin, Huizerweg 49 te Bussum. De markt duurt van 10.00 tot 16.00 uur. Inl. bij dhr. C.L. Vos. Tel. 02152-57241.

12 september Drachten

Bijenmarkt op het Franse Pleintje in het centrum. De markt duurt van 09.00 tot 16.00 uur. Inl. bij S. Bruinenberg. Tel. 05120-31898.

19 september Ugchelen

Bijenmarkt in het Dorpshuis. De markt duurt van 08.00 tot 17.00 uur. Inl. bij B. Zweers. Tel. 055-336044.

26 september Eerbeek

Bijenmarkt in café "De Korenmolen". De markt duurt van 08.00 tot 17.00 uur. Inl. bij mw.P. Bollen-Buys. Tel. 08338-52227.

3 oktober Rotterdam

De 2e open dag van de V.B.B.R. en het Ambrosiusgilde van Rotterdam. Demonstratie en informatie. Ziekteopsporing en -bestrijding. Drachtplanten, stekken en zaden. Korfvlechten en waskaarsen maken. Het Depôt. Regionale honing- en waskeuring. De open dag duurt van 10.00 tot 16.00 uur en vindt plaats in Wijkgebouw "de Larenkamp", Slinge 303 te Rotterdam Zuid. Inl. Tel. 010-4380268.

Kopen met korting

In de maand juli 1987 kunt U profiteren van de volgende

VOORDEEL AANBIEDINGEN:

* 76 st. Honingflacons met opdrukdeksel geen f 29,75 maar f 29,-

100 st. Honingetiketten in vele soorten geen f 5,75 maar f 5,50

* 76 st. Honingflacons met schroefdeksels nu f 33,75

Honingfilter van Nylon/poliamide in drie maten.

Schroefdeksel voor Honingflacons in vijf maten.

* Honing-refractometer, model ATAGO-N3, 58-90% brix, nu f 357,50
(beproefde kwaliteit incl. korrektietabel)

Artikelen gemerkt met een * maximaal 2 per klant!!!

BIJENHUIS WAGENINGEN

TELEFOON 08370-22733

MET MEER DAN 25 DEPOTS

Depot Friesland:

H. Akkerman, Oostenwoldseweg 47
8421 RP Oldeberkoop, tel. 05164-439.
Open di., vr.,middag, zat.morgen en na tel. afspr.

Depot Groningen:

Fenna en Ger Postma, Kampenslaan 8, 9626 TE
Schildwolde, tel. 05982-1455.
Open dagelijks, behalve vr. na 12 u.

Depot Onstwedde:

H. Bessembinder, Wessinghuizenweg 18, 9591
VJ Onstwedde, tel. 05991-1226.

Depot Emmen e.o.:

J.A. van Groningen, Vaart Z.Z. 124, 7833 AG
Nieuw Amsterdam, tel. 05915-52721.
Open: ma., do., 14.00-18.00 uur na telefonische
afpraak.

Depot Assen:

Mevr. J. Blomsma-Mast, Dreslanden 90
9407 JA Assen, 05920-45277.
Open: di. en vr. van 14.00-17.30 en za. 9.00-12.00
uur en op telefonische afspraak.

Depot Staphorst:

W. Bloemert, Lankhorsterweg 28, 7951 PP Staphorst,
tel. 05220-52865. Open: ma. en do. van
18.00-20.00 uur, zat. van 8.00-12.00 uur en na tele-
fonische afspraak.

Depot G.J.L. ten Cate:

Verzelstraat 54, 7671 GL Vriezenveen,
tel. 05499-63040.

Depot Enschede:

A.M. Spit, Sierlandweg 21, 7548 BV Boekelo,
tel. 05428-2703. Open: ma., wo., do. 16-19 uur,
zat. 9-12 uur en na telefonische afspraak.

Depot Reggedal:

H.J. Haanen, de Hogenkamp 2, 7471 CW Goor,
tel. 05470-75576.

Depot Gorssel:

G.J. Lensink, Deventerweg 4, 7213 EG Gorssel,
tel. 05759-2468.

Depot Achterhoek:

B. Meijerman, Dwarsdijk 6, 7025 CR Halle,
tel. 05736-479.

Depot Winterswijk:

M.J. Grevers, Miste 4, 7118 WB Winterswijk,
tel. 05435-239.

Depot Flevoland:

Mevr. H. Mulder-Scheepmaker, Boeier 04-58,
8242 CL Lelystad, tel. 03200-40393. Open: do.,
vr., 17-19 uur en na tel. afspraak.

Depot afd. Epe:

Coöp. Novaco (Welkoop), Paasvuurweg 7, 8161
CA Epe, tel. 05780-12317.

Depot Nunspeet:

Th.G. Veenstra, Pr. Frederikstraat 13
8081 NN Nunspeet, tel. 03412-54037.

Depot Lent (Nijmegen):

Mevr. J.M. de Jong, Spoorstraat 3, 6663 AE Lent,
tel. 080-234357. Open: ma., di., do., 13-18 uur. Za-
terdag 10-14 uur en na telefonische afspraak.

Depot Bommelerwaard:

Mevr. L. Atema, Kooihoek 2, 5306 AR Brakel,
tel. 04187-3145. Open: dinsdag en zaterdag van
14.00 tot 21.00 uur. Vrijdag 14.00 tot 21.00 uur.
Sept. 10-14 uur en na telefonische afspraak.

Depot West-Betuwe:

Imkerij „Lingebij“, Mw., C.E.A. Meissen-Zuider-
wijk, Lingedijk 84, 4196 HC Tricht, tel.
03455-72438.

Depot Bunnik-Houten:

B.Th. Barten, Koningslaan 23, 3981 HD Bunnik,
tel. 03405-61742.

Depot Hilversum:

Imkerij 't Schuurtje, Oud Loosdrechtseweg 115,
1231 LS Loosdrecht, tel. 02158-4104. Open: ma.
en wo. van 13.00-19.00 uur. Vrijdag en zaterdag de
hele dag.

Depot West-Friesland:

Klaas Verlaet, Ganker 11, 1654 JH Benningbroek,
tel. 02297-2325.

Depot Noord-Holland:

H.S. Homburg, Velseduinweg 165,
1971 ZB IJmuiden, tel. 02550-21530.
Open dagelijks van 13-16 u. en na tel. afspr., do.
gesloten.

Depot Rotterdam:

Mevr. en dhr. Schmitz, Molecatensingel 266,
3077 SH Rotterdam, tel. 010-4833944.
Na telefonische afspraak.

Depot Gouda:

C. Bos, 3e Tochtweg 6, 2841 LM Moordrecht,
tel. 01802-1227, na tel. afspr.

Depot afd. Dordrecht:

W.A. Boevé, Rigelhof 59, 3318 CX Dordrecht,
tel. 078-171216.

Depot „Pronmelsluis“ afd. Schouwen- Duiveland:

C.L. v.d. Wéken, Provincialeweg 5,
4321 SM Kerkwerve, tel. 01110-14821.

Depot Walcheren:

A. Verboven, Bisschopsstraat 25,
4353 BN Serooskerke, tel. 01189-1499.

Depot Zeeuws-Vlaanderen:

Iz. de Hullu, St. Jansdijk 10, 4504 PB Nieuwvielt,
tel. 01171-1458.
K.J. Wolfert, Pr. Mauritsstraat 21, 4571 HB Axel,
tel. 01155-2720.

Depot Oirschot:

A. Pel, t Kasteeltje 3, 5688 EN Oirschot,
tel. 04997-72096.

Depot Limburg:

Dhr. G. Bruls, Altaarstraat 26, 6365 AK Schinnen,
tel. 04493-1255.

IS HET BIJENHUIS ALTIJD DICHTBIJ!